

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Діагностика в системі управління економічною безпекою страхової компанії на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «Перша»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Шифр К_{ВРФБС}.024319.01.07.00

Виконав здобувач II курсу, група ФБСмз-24-1

Підпис

Адіна МАРКІВСЬКА

Керівник: канд. екон. наук, доцент

Підпис

Леся МАТВІЙЧУК

Нормоконтролер

Підпис

Іванна СИДОРЧУК

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри фінансів
банківської справи, страхування та
фондового ринку

Підпис

Ніла ХРУЩ

17 12 2025 р.

Хмельницький 2025

See necessary
among papers
Green
08.12.2007

no more
[Signature]

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і найменування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Код і найменування
Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондового ринку»
Найменування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ *Н. Хрущ*

01 09 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Марківської Аліни Анатоліївни

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача

1 Тема роботи: Діагностика в системі управління економічною безпекою страхової компанії на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «Перша».

Керівник роботи Матвійчук Леся Олексіївна, канд. екон. наук, доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 25.08.2025 р. № 123-КП (додаток № 18)

2. Термін подання здобувачем роботи на кафедру до 07.12.2025.

3 Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти; спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання); періодичні видання за темою дослідження; фінансова звітність страхової компанії.

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1 Теоретико-методичні основи діагностики в системі управління економічною безпекою страхової компанії.

2 Аналітичні аспекти управління економічною безпекою страхової компанії.

3 Напрями удосконалення діагностики та управління економічною безпекою страхової компанії на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «Перша».

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

1. Теоретико-методичний підхід до прийняття рішення про перестраховування ризиків

2. Функціональні складові економічної безпеки страхової компанії

3. Елементи економічної безпеки страхової компанії та механізму управління нею

4. Комплексна діагностика як інструмент управління економічною безпекою страхової компанії

5. Динаміка кількості укладених договорів страхування у 2022-2024 роках

6. Динаміка кількості застрахованих осіб за договорами прямого страхування (non-life) у 2022-2024 роках

7. Динаміка страхових резервів страхових компаній у 2022-2024 роках

8. Динаміка валових страхових премій та страхових виплат вітчизняних страховиків у 2022-2024 роках

9. SWOT-аналіз ПрАТ «Страхова компанія «Перша»

10. Механізм управління економічною безпекою страхової компанії

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 01 вересня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділу кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.09.2025	виконано
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 20.10.2025	виконано
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 30.11.2025	виконано
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 7.12.2025	виконано
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	з 8.12.2025	виконано
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 19.12.2025	виконано

Здобувач

_____

Підпис

Аліна МАРКІВСЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

_____

Підпис

Леся МАТВІЙЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

Вступ	6
1 Теоретико-методичні основи діагностики в системі управління економічною безпекою страхової компанії	10
1.1 Теоретичні аспекти управління економічною безпекою страхової компанії	10
1.2 Методичні підходи до проведення діагностики в системі управління економічною безпекою страхової компанії	22
2 Аналітичні аспекти управління економічною безпекою страхової компанії	31
2.1 Аналіз вітчизняного ринку страхування у 2022-2024 роках	31
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках	42
3 Напрями удосконалення діагностики та управління економічною безпекою страхової компанії на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «Перша»	59
Висновки	71
Список використаних джерел	74
Додатки	79

ВСТУП

У сучасних умовах високої динамічності страхового ринку, посилення конкуренції та зростання рівня зовнішніх і внутрішніх загроз особливого значення набуває формування ефективної системи управління економічною безпекою страхової компанії. Складність і багатофакторність ризиків, що супроводжують страхову діяльність, зумовлюють потребу у своєчасному виявленні відхилень у фінансовому стані, операційних процесах та структурі ризиків. У цьому контексті діагностика виступає ключовим елементом системи забезпечення економічної безпеки, оскільки забезпечує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на запобігання збиткам, підвищення фінансової стійкості та зниження впливу дестабілізуючих факторів. Розроблення та удосконалення інструментарію діагностики дозволяє не лише своєчасно ідентифікувати загрози та вразливості, але й формувати обґрунтовані заходи щодо їх мінімізації, що сприяє стабільному функціонуванню та довгостроковому розвитку страхової компанії. Вагомий внесок у вивчення питань економічної безпеки та діагностики її стану в страхових компаніях зробили такі українські дослідники: В.В. Бобиль, Л.О. Добрик, З.Б. Живко, Н.Г. Нагайчук, Л.В. Омельчук, Н.С. Ситник, А.М. Ткаченко, Л.В. Шірінян, С.В. Юдіна, Т.В. Яврська та ін. Попри наявність суттєвих напрацювань, потреба у вдосконаленні теоретико-методичних підходів до комплексної діагностики економічної безпеки страхових компаній залишається актуальною, оскільки страхові ринки постійно змінюються під впливом економічних криз, регуляторних вимог, зростання фінансових ризиків, цифровізації та появи нових загроз, що вимагає більш гнучких, точних і комплексних інструментів оцінювання рівня безпеки та управління нею.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування комплексної діагностики для забезпечення управління економічною безпекою страхової

компанії. Відповідно до поставленої мети основними завданням кваліфікаційної роботи є:

- дослідити економічну сутність економічної безпеки та системи управління економічною безпекою;
- визначити функціональні складові економічної безпеки страхової компанії;
- висвітлити концептуальні аспекти комплексної діагностики як інструменту управління економічною безпекою страхової компанії;
- вивчити методи проведення діагностики економічної безпеки страхової компанії;
- проаналізувати сучасні тенденції та поточний стан розвитку страхового ринку України;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках;
- розробити механізм управління економічною безпекою страхової компанії.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес забезпечення економічної безпеки страхової компанії.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування комплексної діагностики для забезпечення економічної безпеки страхової компанії.

У ході виконання кваліфікаційної роботи було використано сукупність загальнонаукових, спеціальних і методів дослідження, що забезпечило комплексність підходу та досягнення поставленої мети: метод системного підходу – для розгляду економічної безпеки страхової компанії як цілісної, взаємопов'язаної системи; абстрактно-логічний метод – для уточнення змісту категорії «економічна безпека страхової компанії» та структурування її ключових складових; порівняльний метод – зіставлення тенденцій розвитку страхового ринку України; метод економічного аналізу – для оцінювання динаміки показників діяльності страхової компанії, виявлення проблемних зон

та потенційних ризиків; статистичні методи – опрацювання й інтерпретацію фінансової та статистичної інформації, формування аналітичних таблиць і побудову діаграм; графоаналітичний метод – для візуалізації результатів дослідження, що дозволило наочно відобразити тенденції, взаємозв'язки та закономірності.

Інформаційною базою дослідження виступили нормативно-правові акти України у сфері страхування та фінансового регулювання, офіційні матеріали Національного банку України, а також річні звіти, фінансова звітність та аналітичні матеріали ПрАТ «Страхова компанія «Перша»; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників, монографії, аналітичні огляди страхового ринку та електронні інформаційні ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

удосконалено:

– механізм управління економічною безпекою страхової компанії, що на відміну від існуючих, вирізняється інтеграцією організаційної, діагностичної, функціональної, моніторингової та забезпечувальної складових із одночасним урахуванням впливу факторів внутрішнього й зовнішнього середовища, що забезпечує формування цілісної, адаптивної та динамічної системи підтримання стійкості, конкурентоспроможності та довгострокового розвитку страховика;

дістали подальшого розвитку:

– сутнісне наповнення поняття «економічна безпека страхової компанії» та «управління економічною безпекою страхової компанії», що дозволило удосконалити понятійно-категорійний апарат дослідження;

– функціональна структура економічної безпеки страхової компанії, шляхом виокремлення фінансової, кадрової, інформаційної, правової, техніко-технологічної, іміджевої, інноваційної складових, що на відміну від існуючих підходів, забезпечує можливість всебічно оцінити стан та рівень економічної безпеки з врахуванням сучасних тенденцій страхового ринку.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні наукових підходів, які сприяють вирішенню актуальних завдань управління економічною безпекою страхової компанії.

Основні результати дослідження були представлені на VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2025 р., м. Хмельницький). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,23 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 79 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 16 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 41 найменування.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1.1 Теоретичні аспекти управління економічною безпекою страхової компанії

Управління економічною безпекою страхової компанії є одним із ключових напрямів забезпечення її стабільності, фінансової стійкості та здатності виконувати зобов'язання перед страхувальниками в умовах зростаючої невизначеності та мінливості ринкового середовища. Страхові компанії функціонують у сфері, що характеризується високим рівнем ризику, залежністю від зовнішніх макроекономічних факторів, коливаннями фінансових ринків та впливом регуляторних вимог. Додатковими викликами є цифровізація фінансових послуг, зростання кіберризиків, посилення конкуренції та необхідність дотримання міжнародних стандартів платоспроможності, що істотно ускладнює забезпечення належного рівня економічної безпеки. У таких умовах дослідження системи управління економічною безпекою набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє сформулювати концептуальні підходи до ідентифікації загроз, оцінювання рівня безпеки та вибору інструментів протидії дестабілізуючим факторам. Теоретичне підґрунтя виступає невід'ємною основою для розроблення ефективних механізмів управління, які забезпечують захист інтересів страхової компанії, підтримання її конкурентоспроможності та стійкого розвитку. Формування цілісного теоретичного базису також сприяє гармонізації підходів до оцінювання економічної безпеки, удосконаленню методичних інструментів контролю ризиків та забезпеченню довгострокової фінансової стабільності страхової діяльності.

З огляду на складність і багатогранність економічної безпеки страхової компанії виникає потреба у ґрунтовному аналізі наукових підходів до трактування даної категорії. Дослідження поглядів учених дозволяє виявити різні акценти у визначенні її змісту, окреслити ключові структурні компоненти та встановити концептуальні відмінності між підходами, що сформувалися в сучасній економічній, фінансовій та управлінській науці (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на сутність поняття «економічна безпека страхової компанії»

Автор	Сутність поняття «економічна безпека страхової компанії»
В.В. Бобиль, О.А. Топоркова, І.Г. Аберніхіна	«стан, коли компанія має достатні фінансові ресурси та ефективні стратегії управління ризиками для забезпечення стійкості та надійності її фінансового стану» [4, с.22]
Л.В. Омельчук	«здатність страховика вчасно й у повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, зокрема фінансові, провадити адекватну тарифну політику; стан захищеності усіх видів діяльності страховика від різного роду загроз та ризиків з метою недопущення (уникнення) їх реалізації, вміння професійно управляти страховими ризиками; досягнення оптимального співвідношення між видами страхування у збалансованому портфелі, тобто забезпечення ринкового рівня дохідності за помірною ризику; процес забезпечення приросту інвестиційного капіталу» [25]
Г.С. Бовсуновська	«такий стан функціонування страхової компанії, за якого найбільш ефективно використовуються всі види власних та залучених ресурсів (фінансові, матеріально-технічні, інтелектуальні, кадрові, інформаційні), забезпечується сталий розвиток та рентабельність, гарантується дотримання належного рівня фінансової стійкості та платоспроможності, ефективно розміщуються страхові резерви у відповідності до взятих на себе зобов'язань, підтримується конкурентоспроможність компанії на ринку страхових послуг, а також створюються умови для захисту компанії від прояву потенційних та реальних загроз, небезпек та ризиків» [5].
Ю.В. Масюк	«комплекс заходів, спрямованих на захист її фінансової стабільності, конкурентоспроможності, платоспроможності та стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз» [19]
Н.Г. Нагайчук	«захищеність економічних інтересів усіх учасників страхових відносин на різних рівнях, і означає, що компанія повинна забезпечити не лише свою власну фінансову стійкість, а й захистити інтереси своїх клієнтів, партнерів та інших учасників страхового процесу» [21, с.196].
Л.В. Гнилицька, А.В. Савельєва	«сукупність взаємозв'язаних і взаємодіючих суб'єктів забезпечення безпеки, що мають загальні цілі, ресурси, технології і методи протидії реальним і потенційним загрозам страховому бізнесу» [8, с. 160].

Джерело: систематизовано автором на основі [4,5,8,19,21,25]

Аналіз підходів науковців до трактування сутності економічної безпеки страхової компанії свідчить про різноманітність наукових поглядів та багатовимірність цієї категорії. Частина дослідників, зокрема В.В. Бобиль, О.А. Топоркова та І.Г. Аберніхіна, розглядають економічну безпеку передусім через призму фінансового стану компанії та ефективності управління ризиками, зосереджуючись на забезпеченні достатності фінансових ресурсів і стратегіях мінімізації ризиків. Крім того, дослідники наголошують, що економічна безпека виступає фундаментальним чинником формування довіри з боку клієнтів, регуляторних органів та інших зацікавлених сторін до діяльності страхової компанії [4, с.22]. Такий підхід є вузьким і орієнтованим переважно на фінансово-ресурсну складову. Значно ширше тлумачення пропонує Л.В. Омельчук, яка включає у зміст економічної безпеки здатність компанії виконувати зобов'язання, підтримувати збалансований страховий портфель, здійснювати ефективну тарифну політику та забезпечувати інвестиційний розвиток [25]. Це визначення демонструє комплексний, системний погляд на економічну безпеку як на поєднання фінансової стійкості, ризик-менеджменту та стратегічної збалансованості.

Ще більш багатогранним є підхід Г.С. Бовсуновської [5], яка акцентує увагу на ефективному використанні всіх видів ресурсів, конкурентоспроможності, правильному розміщенні резервів, дотриманні платоспроможності, а також на створенні умов для протидії реальним і потенційним загрозам. У цьому визначенні простежується інтеграція фінансового, ресурсного, організаційного та ринкового аспектів діяльності страхової компанії. На відміну від підходів, які трактують економічну безпеку як стан, Ю.В. Масюк [19] пропонує розглядати її як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності, платоспроможності та конкурентоспроможності. У цьому випадку економічна безпека постає як динамічний управлінський процес. Дещо інший акцент робить Н.Г. Нагайчук [21], яка підкреслює важливість захищеності економічних інтересів усіх учасників страхових відносин, що переносить поняття економічної безпеки у

соціально-економічну площину та виділяє відповідальність страховика перед клієнтами і партнерами. Інституційно-системний підхід пропонують Л.В. Гнилицька та А.В. Савельєва, трактуючи економічну безпеку як сукупність взаємодіючих суб'єктів, ресурсів і технологій, спрямованих на протидію загрозам, що підкреслює важливість функціонування цілісного механізму безпеки [8].

Узагальнюючи наведені визначення, можна дійти висновку, що трактування економічної безпеки страхової компанії варіюється від вузьких фінансових підходів до широких системних концепцій, які охоплюють стратегічні, організаційні, ресурсні, соціально-економічні та інституційні аспекти. Найбільш комплексні визначення розглядають економічну безпеку як інтегрований стан і процес, який включає ефективне управління фінансовими та іншими ресурсами, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, конкурентоспроможність, здатність виконувати зобов'язання та забезпечувати розвиток. Таким чином, економічна безпека страхової компанії може бути визначена як багатокomпонентна характеристика її діяльності, що відображає рівень стабільності, захищеності, ефективності та здатності до довгострокового стійкого функціонування в умовах ризиків та ринкової невизначеності.

На основі аналізу наукових підходів до трактування економічної безпеки пропонуємо розглядати дане поняття як безперервний процес забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ефективності діяльності страховика, що досягається завдяки раціональному управлінню ризиками, оптимальному використанню ресурсів, здатності виконувати зобов'язання перед усіма учасниками страхових відносин та своєчасно реагувати на внутрішні й зовнішні загрози з метою підтримання конкурентоспроможності та довгострокового розвитку. Таким чином, економічна безпека страхової компанії постає як інтегральна характеристика діяльності, яка включає стан, процес, ресурси, управління ризиками та захист інтересів усіх учасників страхових відносин, забезпечуючи стабільність, ефективність і стійкий розвиток страховика в умовах ризиків і ринкової невизначеності.

Запропонований підхід поєднує ключові складові економічної безпеки та, на відміну від існуючих підходів, інтерпретує економічну безпеку не лише як статичний фінансовий стан, а як безперервний процес, спрямований на забезпечення стійкості, ефективності та розвитку страхової компанії. Такий підхід інтегрує стратегічний, управлінський, ресурсний і ринковий аспекти функціонування страховика, підкреслюючи важливість гармонійної взаємодії всіх елементів системи безпеки. Крім того, воно охоплює не тільки внутрішні параметри стабільності компанії, але й її здатність своєчасно адаптуватися до зовнішніх загроз та дотримуватися зобов'язань перед учасниками страхового ринку.

Таким чином, проведений аналіз наукових підходів і трактувань поняття економічної безпеки страхової компанії дозволив окреслити його багатоаспектний і багаторівневий характер, а також визначити ключові концептуальні акценти, що формують зміст цього поняття у сучасному науковому дискурсі. Однак встановлення сутності економічної безпеки є лише першим етапом побудови ефективної системи її забезпечення. Для того щоб сформуванню цілісної та дієвої моделі управління економічною безпекою страхової компанії, необхідним є поглиблене дослідження її структурних компонентів, адже саме вони визначають внутрішню логіку функціонування системи, механізми реагування на загрози та інструментарій підтримання стійкості діяльності. У цьому контексті доцільним є детальний розгляд складових економічної безпеки страхової компанії та їх взаємозв'язків (рисунок 1.1).

Фінансова складова визначає здатність страхової компанії зберігати платоспроможність, фінансову стійкість та рентабельність діяльності. Вона охоплює формування достатніх страхових резервів, підтримання оптимальної структури активів і капіталу, дотримання нормативів фінансової надійності та забезпечення прибутковості основних операцій. Фінансова складова є базисом усієї системи економічної безпеки, оскільки без фінансової стабільності неможливе виконання зобов'язань перед страхувальниками [15].

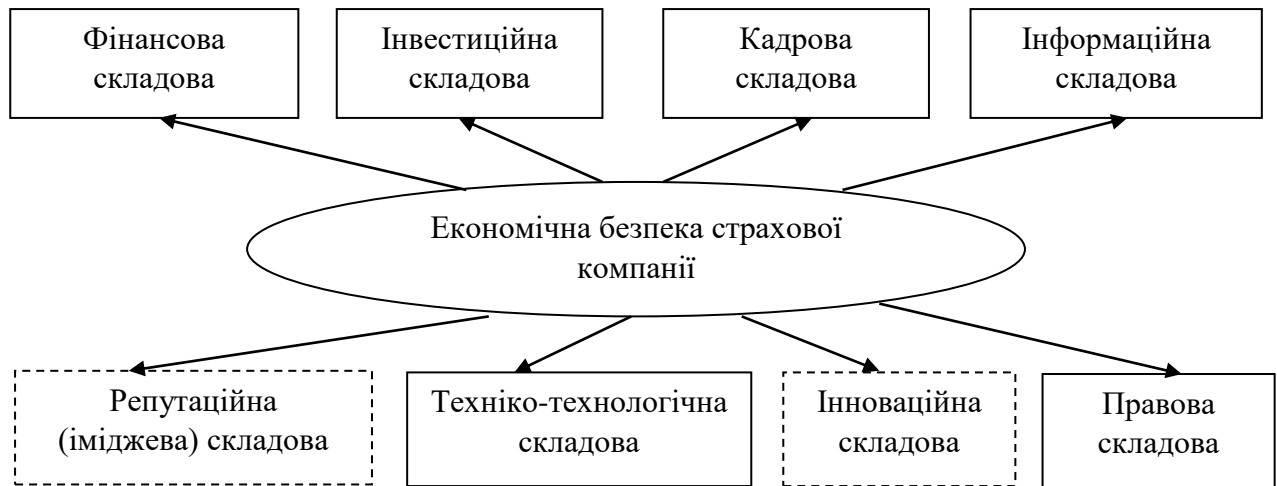

Рисунок 1.1 – Функціональні складові економічної безпеки страхової компанії

Джерело: систематизовано та доповнено автором

Інвестиційна складова охоплює процес формування та реалізації інвестиційної політики, що спрямована на збереження та примноження активів компанії. Важливою є диверсифікація інвестиційного портфеля, дотримання вимог ліквідності та мінімізація ризиків, пов'язаних із розміщенням страхових резервів. Інвестиційна складова забезпечує довгострокову фінансову стійкість страховика.

Кадрова складова характеризує рівень професійної компетентності та кваліфікації персоналу, якість кадрової політики, наявність програм підвищення кваліфікації та мотивації. Достатній кадровий потенціал забезпечує якість страхових послуг, коректне врегулювання збитків, якісний сервіс клієнтів та ефективність внутрішніх процесів.

Інформаційна складова пов'язана із захистом інформації, якістю інформаційних потоків та здатністю компанії своєчасно отримувати, аналізувати й використовувати дані для ухвалення рішень. Сюди входить захист даних страхувальників, кібербезпека, впровадження сучасних інформаційних систем та прозорість звітності.

Правова складова забезпечує відповідність діяльності страховика вимогам законодавства, нормативів регулятора, міжнародних стандартів та

внутрішніх політик. Вона спрямована на запобігання юридичним ризикам, санкціям, судовим спорам і забезпечує законність операцій компанії [25].

Техніко-технологічна складова економічної безпеки страхової компанії є однією з ключових у сучасних умовах цифровізації страхового ринку, оскільки саме вона забезпечує ефективність операційних процесів, якість обслуговування клієнтів та стійкість компанії до технологічних загроз. Техніко-технологічна складова передбачає наявність, якість та безперервний розвиток технічної та інформаційно-технологічної інфраструктури страхової компанії, що забезпечує стабільність її функціонування, захист даних та конкурентоспроможність на ринку.

Окрім техніко-технологічної складової, доцільно виокремлювати також інноваційну складову економічної безпеки страхової компанії, оскільки інновації є невід'ємним атрибутом сучасної страхової діяльності та визначають здатність страховика адаптуватися до динамічних змін ринку. Впровадження цифрових продуктів, використання аналітичних технологій, розвиток InsurTech-рішень, застосування штучного інтелекту та автоматизованих платформ не лише підвищує ефективність операційних процесів, а й зміцнює конкурентоспроможність компанії, забезпечує її стійкість до нових ризиків та відкриває можливості для розширення ринку. Саме тому інноваційна складова виступає важливим чинником економічної безпеки, який забезпечує довгостроковий розвиток, здатність до технологічного оновлення та формування стратегічних переваг у мінливому середовищі страхового бізнесу.

Доцільно також виокремлювати іміджеву (репутаційну) складову економічної безпеки страхової компанії, оскільки саме репутація є ключовим чинником довіри з боку страхувальників, партнерів, інвесторів та регуляторних органів. Високий рівень ділової репутації формує позитивне сприйняття компанії на ринку, підвищує її здатність залучати нових клієнтів, утримувати наявних та успішно конкурувати в умовах насиченого страхового середовища. Натомість будь-які репутаційні втрати — наприклад, відмови у виплатах, неякісний сервіс, публічні конфлікти чи порушення нормативних вимог —

можуть спричинити суттєве зниження довіри та, як наслідок, погіршення фінансових результатів. Саме тому іміджева складова є важливим елементом системи економічної безпеки, що забезпечує стійке функціонування страхової компанії та її здатність підтримувати позитивний публічний образ у довгостроковій перспективі.

Ключовим елементом формування ефективної системи економічної безпеки страхової компанії є здатність своєчасно ідентифікувати, передбачати та випереджати потенційні загрози, які можуть призвести до виникнення кризових ситуацій та дестабілізації її діяльності [41, с.669]. Йдеться не лише про реагування на вже наявні ризики, а про створення превентивного механізму, що дає змогу заздалегідь виявляти слабкі місця, прогнозувати ймовірні сценарії розвитку негативних подій та вживати відповідних управлінських заходів. Такий підхід забезпечує підвищення стійкості страхової компанії до внутрішніх та зовнішніх впливів, мінімізує можливі втрати та сприяє підтриманню стабільності й конкурентоспроможності в умовах зростаючої невизначеності ринкового середовища.

Визначення змісту та структури економічної безпеки страхової компанії, а також окреслення її ключових цілей і складових, дозволяє сформулювати цілісне уявлення про те, які саме аспекти діяльності потребують захисту та підтримання на належному рівні. Однак ефективне забезпечення економічної безпеки неможливе лише через ідентифікацію її елементів, необхідним є цілеспрямований, організований та системний вплив на них. Саме тому, логічним наступним кроком є розгляд процесу управління економічною безпекою страхової компанії, який забезпечує узгоджену взаємодію всіх складових, реалізацію стратегічних і тактичних цілей та формування механізмів протидії загрозам у динамічному ринковому середовищі.

В. М. Фурман, Н. В. Зачосова під управлінням економічною безпекою страхової компанії пропонують розуміти «один із процесів менеджменту страхової компанії, що спрямований на досягнення високого рівня захисту її ресурсів від негативного впливу різного роду загроз шляхом реалізації

широкого спектру управлінських рішень щодо використання наявних у страхової компанії фінансових можливостей та контролю ризиків, що їх супроводжують, задля гарантування інтересів компанії та її клієнтів під час надання страхових послуг» [37, с.22]. Такий підхід спрямований передусім на захист ресурсів страхової компанії від негативного впливу різноманітних загроз. Автори наголошують на необхідності реалізації широкого спектру управлінських рішень, пов'язаних із використанням фінансових можливостей компанії, а також контролю ризиків, що супроводжують її діяльність. Важливою складовою визначення є акцент на забезпеченні інтересів як страхової компанії, так і її клієнтів, що підкреслює орієнтацію на стейкхолдерів та відповідальність страховика за якість страхових послуг. Таким чином, автори розглядають управління економічною безпекою як комплексний процес, спрямований на підтримання стійкості та захист ресурсів в умовах впливу ризиків.

І.О. Ревак, Л.В. Омельчук у своїх дослідженнях стверджують, що «в основі управління економічною безпекою страхової компанії є механізм управління, що становить складний динамічний структурно-функціональний комплекс пов'язаних елементів. За внутрішньою будовою цей механізм складається з методів, важелів та комплексу забезпечення (управлінського, економічного, організаційного, інформаційного), а за функціональним призначенням є невід'ємною частиною системи управління економічною безпекою страховика» [29]. Дослідники акцентуючи увагу на механізмі управління економічною безпекою, виокремлюють внутрішню структуру механізму, основна увага приділяється системності, структурованості та функціональності процесу управління.

На основі аналізу фахової економічної літератури ми пропонуємо під управлінням економічною безпекою страхової компанії розуміти цілеспрямований, комплексний та безперервний процес формування, реалізації і контролю управлінських рішень, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження та мінімізацію загроз фінансовій стійкості, діловій репутації та

ресурсному потенціалу страховика, що забезпечує збереження його інтересів та інтересів страхувальників, підвищення конкурентоспроможності й стабільність надання страхових послуг. Запропонований підхід відрізняється від наявних комплексністю та багатовимірністю. У той же час він репутаційний аспект, що є критично важливим для підтримання довіри клієнтів і партнерів та здатності компанії залучати нових страхувальників. Крім того, визначення враховує сучасні умови функціонування страховика, де інновації та цифровізація є невід'ємним елементом економічної безпеки, а процес управління характеризується безперервністю та динамічністю, що відповідає вимогам ризик-менеджменту в мінливому ринковому середовищі. Водночас визначення охоплює всі етапи управлінського процесу – виявлення загроз, їх попередження, мінімізацію ризиків, реалізацію рішень і контроль, що робить його більш цілісним та функціонально завершеним порівняно з існуючими підходами.

Процес управління економічною безпекою страхової компанії здійснюється в межах реалізації ключових функцій її менеджменту та інтегрується у загальну систему управління страховика, що дозволяє комплексно координувати діяльність усіх структурних підрозділів і забезпечувати взаємодію функціональних складових безпеки [15, с.175]. Такий підхід сприяє формуванню і реалізації стратегій економічної безпеки, що охоплюють фінансову стабільність, ефективне управління ризиками, захист ресурсів, підтримку технологічної та інноваційної інфраструктури, іміджу компанії та інтересів усіх стейкхолдерів. У результаті управління економічною безпекою забезпечує досягнення встановлених цілей як поточної, так і перспективної діяльності страховика, підтримуючи його стійкість, конкурентоспроможність і здатність адаптуватися до змінних умов ринкового та регуляторного середовища.

Механізм управління економічною безпекою страхової компанії спрямований на забезпечення її стійкого функціонування, нарощення та раціональне використання ресурсного потенціалу шляхом удосконалення

бізнес-процесів, формування системи показників для своєчасного виявлення загроз економічній безпеці та розроблення комплексу заходів щодо їх запобігання, зниження або нейтралізації можливих негативних наслідків [21, с. 197]. Такий механізм має забезпечити не лише поточну стабільність, а й здатність страховика ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища, підтримуючи належний рівень захищеності та розвитку.

Економічна безпека страхової компанії є багатограним поняттям, що охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів, спрямованих на забезпечення стабільного та безперервного функціонування страховика в умовах постійних ринкових змін. Кожна складова цієї системи виконує власну роль у зміцненні фінансової стійкості, мінімізації ризиків, захисті активів та підтриманні конкурентоспроможності компанії. Усі компоненти економічної безпеки перебувають у тісній взаємодії: фінансова стабільність залежить від якості управління ризиками, ефективність операційної діяльності – від кадрового потенціалу, а стратегічний розвиток – від інноваційної та правової безпеки. Відтак, економічна безпека розглядається як інтегрована система, що дозволяє страховій компанії адаптуватися до викликів ринку, протистояти загрозам і забезпечувати виконання своїх зобов'язань перед клієнтами. Основні складові економічної безпеки страхової компанії зведено на рисунку 1.2, де узагальнено ключові напрямки, що формують її загальний рівень стійкості та визначають ефективність діяльності страховика в довгостроковій перспективі.

Перелічені складові відображають лише узагальнену структуру економічної безпеки страхової компанії. У практичній діяльності їх наповнення та співвідношення можуть бути значно ширшими й варіативними, оскільки формуються під впливом специфіки роботи кожного страховика, масштабу його операцій, особливостей страхового портфеля та обраної стратегії розвитку [4, с. 23]. У різних компаніях система економічної безпеки може включати додаткові елементи, такі як розширені механізми управління ризиками, внутрішні аудиторські процедури, інноваційні підходи до організації бізнес-процесів, підвищені вимоги до комплаєнсу чи кіберзахисту.

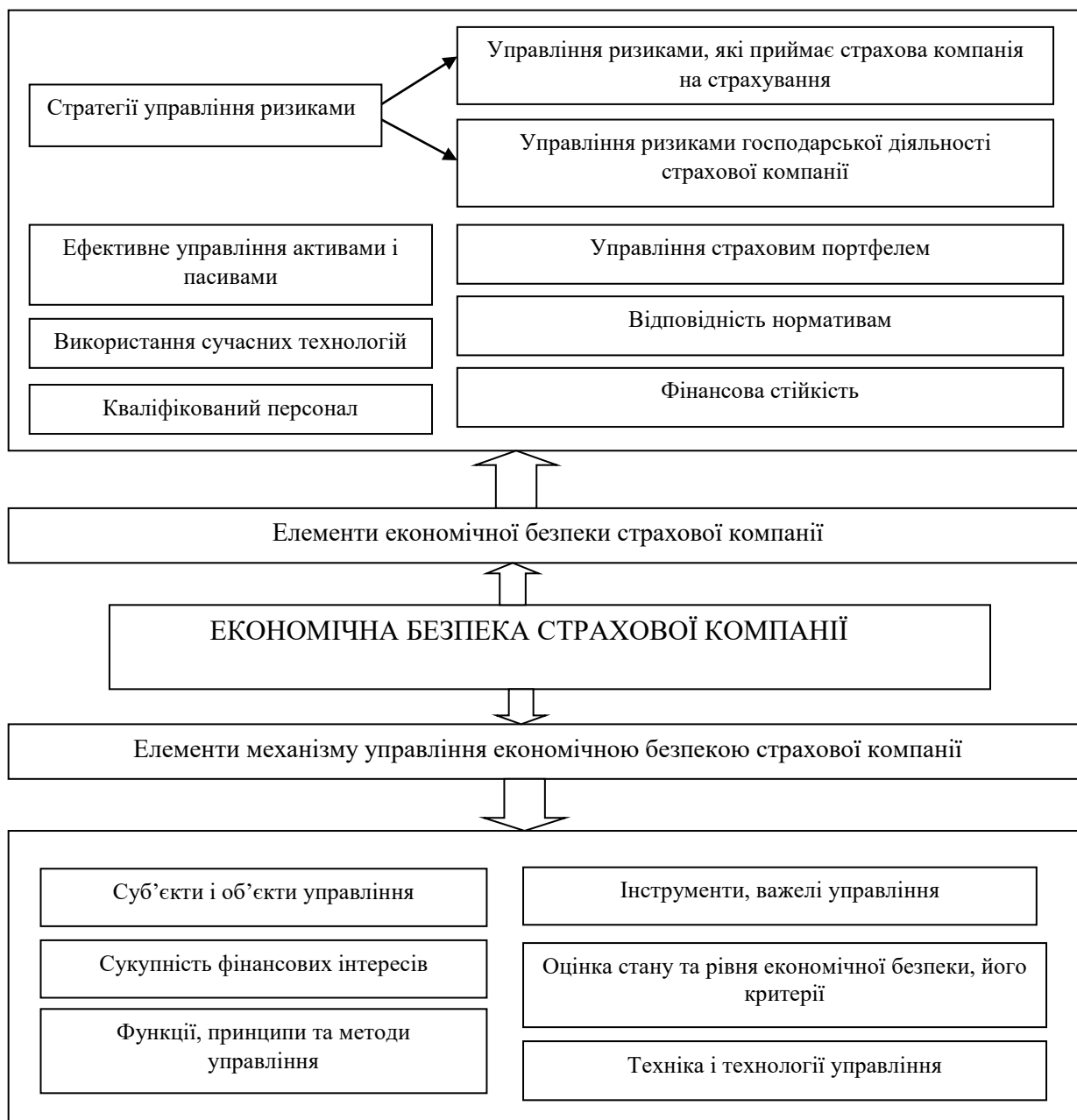

Рисунок 1.2 – Елементи економічної безпеки страхової компанії та механізму управління нею

Джерело: систематизовано автором на основі [4]

Тому реальна модель економічної безпеки є гнучкою та адаптивною структурою, що постійно змінюється відповідно до ринкових умов, тенденцій галузі та внутрішніх потреб страхової компанії.

1.2 Методичні підходи до проведення діагностики в системі управління економічною безпекою страхової компанії

Економічна безпека страхової компанії є важливим елементом стабільного функціонування фінансового ринку та забезпечення довіри клієнтів і партнерів. У сучасних умовах ринкової конкуренції страхові компанії зіштовхуються з численними внутрішніми та зовнішніми ризиками, що можуть негативно впливати на їхню фінансову стійкість, репутацію та ефективність діяльності. В таких умовах, діагностика виступає ключовим етапом у забезпеченні економічної безпеки страхової компанії, оскільки вона забезпечує системний підхід до оцінювання стану всіх функціональних складових безпеки. Вона передбачає всебічне вивчення фінансових, організаційних, операційних та стратегічних аспектів діяльності компанії, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози, вразливості та ризики, які можуть негативно впливати на її ефективність та стійкість. Завдяки аналізу ключових показників економічної безпеки, таких як ліквідність, платоспроможність, рівень страхових резервів, управлінська ефективність та ринкова позиція, компанія отримує змогу не лише оцінити поточний стан, а й прогнозувати можливі ризикові сценарії. Результати такої діагностики стають основою для розробки стратегій управління ризиками, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та забезпечення довгострокового сталого розвитку страхової компанії навіть у умовах нестабільності та невизначеності фінансового середовища.

Діагностика економічної безпеки страхової компанії передбачає комплексну систему етапів, методів і заходів, спрямованих на оцінку стану фінансової стабільності, виявлення ризиків та загроз, а також формування рекомендацій для управлінських рішень. Процедура зазвичай включає такі основні етапи: визначення цілей та обсягу діагностики, збір та систематизація інформації, ідентифікація загроз та ризиків, оцінка стану економічної безпеки,

прогнозування та моделювання ризикових сценаріїв, формування рекомендацій та плану дій, моніторинг впровадження заходів (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Процедура проведення діагностики економічної безпеки страхової компанії

Етап	Характеристика етапу
Визначення цілей та обсягу діагностики	На цьому етапі формулюються основні завдання: оцінка фінансової стійкості, аналіз внутрішніх та зовнішніх ризиків, перевірка ефективності управлінських процесів. Визначається обсяг аналізу: окремі підрозділи, ключові показники, ринкові сегменти або діяльність компанії в цілому.
Збір та систематизація інформації	На цьому етапі здійснюється накопичення всіх необхідних даних щодо внутрішніх і зовнішніх аспектів діяльності компанії. До внутрішньої інформації належать фінансові звіти, дані про страхові резерви, структуру активів і пасивів, інформація про страхові продукти та послуги, клієнтську базу, організаційну структуру та внутрішні регламенти. Ці дані дозволяють оцінити платоспроможність, ліквідність, рентабельність діяльності, а також ефективність внутрішнього контролю та управлінських процесів. До зовнішньої інформації відносяться економічні, правові та ринкові показники, макроекономічні фактори, тенденції розвитку галузі та потенційні зовнішні загрози.
Ідентифікація загроз та ризиків	Передбачає системне виявлення потенційних факторів, які можуть негативно впливати на фінансову стабільність, операційну ефективність та репутацію компанії. На цьому етапі здійснюється оцінка як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, а також класифікація ризиків за їхнім характером, ймовірністю виникнення та потенційним впливом на діяльність компанії. На цьому етапі зазвичай використовується поєднання кількісних і якісних методів: аналіз фінансових коефіцієнтів, оцінка внутрішніх контрольних процедур, SWOT-аналіз, експертні оцінки та сценарне моделювання можливих ризикових ситуацій.
Оцінка стану економічної безпеки	Формування системи показників для кількісного та якісного оцінювання рівня функціональних складових економічної безпеки. На цьому етапі формується комплексна картина економічного стану страхової компанії та рівня її безпеки
Прогнозування та моделювання ризикових сценаріїв	На основі зібраних даних проводиться прогнозування можливих негативних ситуацій та їх впливу на діяльність компанії. Моделювання дозволяє оцінити ефективність різних управлінських рішень і визначити оптимальні стратегії реагування.
Формування рекомендацій та плану дій	На підставі результатів діагностики розробляються конкретні заходи щодо мінімізації ризиків, вдосконалення управлінських процесів, зміцнення фінансової стійкості та підвищення ефективності роботи компанії.
Контроль та моніторинг впровадження заходів	Контроль за усіма етапами проведення діагностики економічної безпеки. Регулярний контроль за впровадженням заходів, оцінювати їх ефективність, порівняння запланованих та одержаних результатів та внесення коректив у разі необхідності.

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі [2,3,14]

Процедура діагностики економічної безпеки страхової компанії є системним і послідовним процесом, який охоплює всі ключові етапи – від визначення цілей і збору інформації до оцінки ризиків, прогнозування можливих загроз та формування рекомендацій для управлінських рішень. Завдяки такому підходу компанія отримує можливість своєчасно ідентифікувати внутрішні та зовнішні ризики, оцінити їхній вплив на фінансову стійкість і операційну ефективність, а також розробити заходи для мінімізації негативних наслідків. Регулярне проведення діагностики та контроль за впровадженням заходів дозволяють страховій компанії не лише забезпечувати економічну безпеку, а й підтримувати конкурентоспроможність, підвищувати довіру клієнтів і партнерів та забезпечувати сталий розвиток навіть у умовах нестабільного економічного середовища. Таким чином, процедура діагностики є важливим інструментом управління ризиками та фундаментом для ефективного управління економічною безпекою страхової компанії [2].

Методичні підходи до проведення діагностики економічної безпеки страхової компанії охоплюють комплекс процедур, методів і інструментів, що дозволяють проводити всебічну та систематичну оцінку стану фінансової стабільності, ефективності управлінських процесів та рівня захищеності компанії від внутрішніх і зовнішніх загроз. Вони включають як кількісні методи, так і якісні, що забезпечує комплексний підхід до виявлення потенційних ризиків.

Вибір і застосування конкретних методів визначається особливостями діяльності страхової компанії, структурою її активів і зобов'язань, типами страхових продуктів, рівнем розвитку внутрішніх контрольних механізмів та характером потенційних загроз. Крім того, методичні підходи передбачають інтеграцію результатів аналізу в систему превентивного контролю, що дозволяє своєчасно реагувати на ризики, підвищувати фінансову стійкість та підтримувати стабільність діяльності компанії.

Комплексна діагностика економічної безпеки страхової компанії охоплює широкий спектр заходів і передбачає всебічний аналіз фінансового стану

страхової компанії. Вона також включає оцінку ризиків і потенційних втрат, що можуть виникнути внаслідок внутрішніх і зовнішніх факторів, а також вивчення рівня конкурентоспроможності компанії на ринку страхових послуг.

Крім традиційних фінансових і ринкових показників, комплексна діагностика враховує макроекономічні та соціальні тенденції, що впливають на розвиток страхової галузі, зміни у законодавчій та регуляторній сфері, а також технологічні інновації, які можуть змінювати умови ведення бізнесу та структуру ризиків [2]. Такий підхід дозволяє не лише оцінити поточний стан економічної безпеки компанії, але й прогнозувати можливі сценарії розвитку подій, своєчасно виявляти нові загрози та формувати ефективні управлінські рішення для забезпечення стабільності та сталого розвитку страхової компанії.

Основними функціональними складовими комплексної системи діагностики економічної безпеки страхової компанії є низка взаємопов'язаних елементів, що забезпечують ефективне управління ризиками та підтримку фінансової стабільності. До них належать заходи раннього реагування на потенційні загрози, що дозволяють своєчасно виявляти і мінімізувати негативні наслідки для компанії; проведення стрес-тестування для оцінки стійкості компанії до екстремальних економічних і фінансових ситуацій; а також система оцінки ризиків, яка забезпечує ідентифікацію, класифікацію та пріоритезацію різних видів ризиків [41, с. 668].

Крім того, ефективна система діагностики передбачає дотримання вимог чинного національного законодавства та регуляторних норм, що визначають правила ведення страхової діяльності, а також внутрішню регламентацію на рівні компанії, включаючи стандарти контролю, процедури внутрішнього аудиту та корпоративні політики. Інтеграція цих елементів дозволяє створити комплексний механізм превентивного контролю, який забезпечує своєчасне виявлення загроз, мінімізацію потенційних втрат і підтримку стабільного розвитку страхової компанії в умовах ринкової невизначеності.

Система комплексної діагностики як інструмент управління економічною безпекою страхової компанії зображена на рисунку 1.3

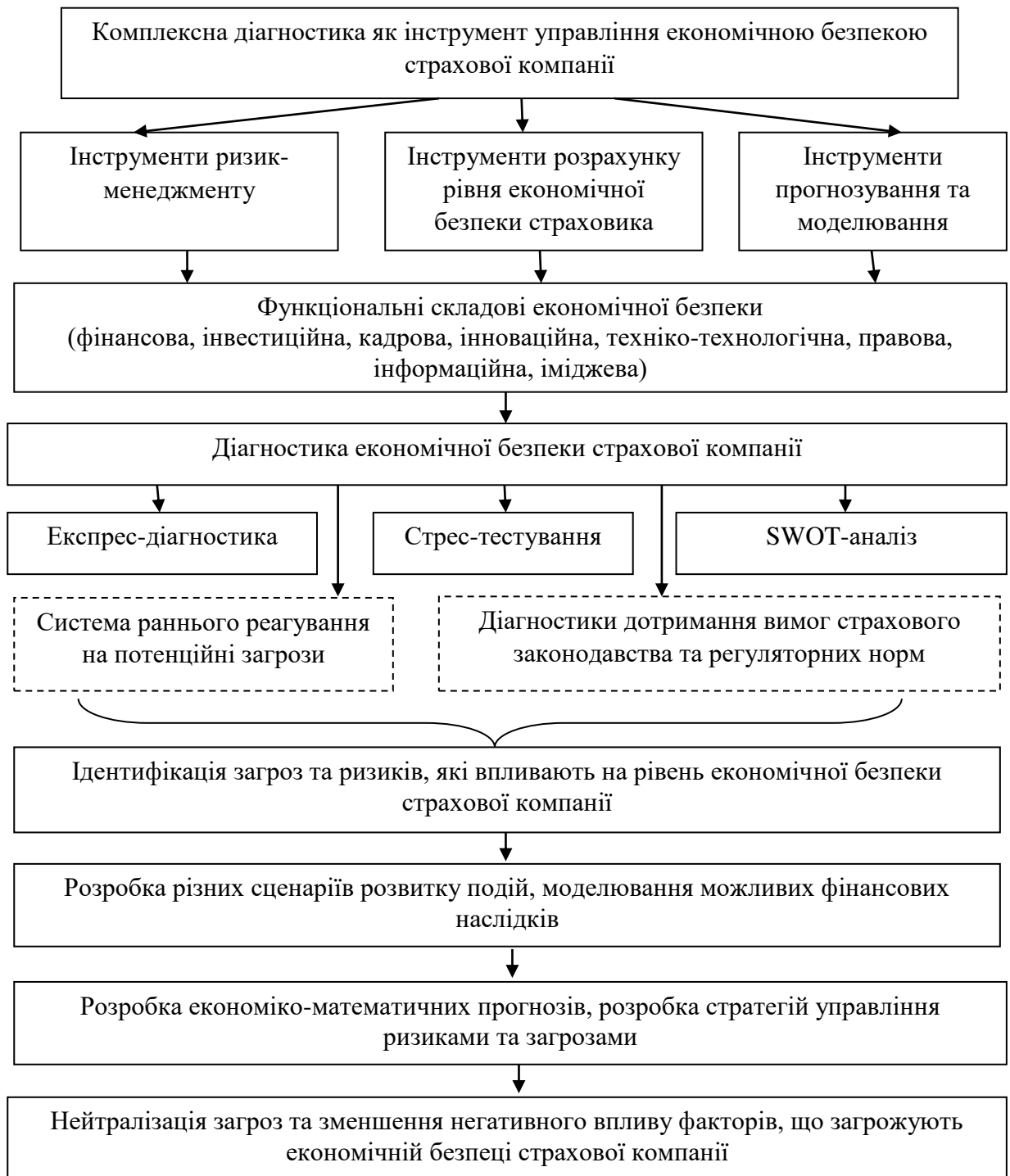

Рисунок 1.3 – Комплексна діагностика як інструмент управління економічною безпекою страхової компанії

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі [2,3,14]

У процесі діагностики економічної безпеки страхової компанії традиційно застосовуються методи фінансово-економічного аналізу, які дозволяють отримати повну та системну оцінку фінансового стану підприємства. До таких методів належать горизонтальний аналіз, що дає змогу

оцінити динаміку змін показників за певний період; вертикальний аналіз, який дозволяє визначити структуру активів, пасивів та витрат; факторний аналіз для виявлення ключових чинників, що впливають на фінансові результати; порівняльний аналіз для оцінки позицій компанії відносно конкурентів та середньоринкових показників; а також коефіцієнтний аналіз, який дозволяє оцінити ліквідність, платоспроможність, рентабельність та ефективність використання ресурсів.

Система раннього реагування є важливим елементом забезпечення економічної безпеки страхової компанії та передбачає комплекс заходів, спрямованих на своєчасне виявлення та мінімізацію негативного впливу потенційних загроз на фінансовий стан і стабільність діяльності компанії. Заходи раннього реагування ґрунтуються на порівнянні фактичних показників діяльності страхової компанії – таких як структура активів, дохідність, ліквідність, рівень страхових резервів та ефективність перестраховування – з нормативними значеннями, встановленими Національним банком України. Зібрані дані систематизуються та підлягають оцінюванню, що дозволяє формувати об'єктивну картину діяльності страховика [36, с. 80].

Основна мета такої системи – забезпечити швидке реагування на будь-які зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, які можуть створювати ризики для бізнесу, і зменшити ймовірність виникнення кризових ситуацій. Крім того, результати аналізу відкривають додаткові можливості для підвищення фінансових показників, оптимізації внутрішніх процесів та удосконалення системи управління ризиками, що сприяє зміцненню економічної безпеки та конкурентоспроможності страхової організації.

Діагностика дотримання вимог страхового законодавства та регуляторних норм також є важливим етапом забезпечення економічної безпеки страхової компанії, оскільки невиконання нормативних вимог може призвести до штрафних санкцій, обмежень у діяльності або втрати ліцензії. Цей процес передбачає оцінку відповідності внутрішніх процедур, політик та

управлінських практик чинним законодавчим актам і регуляторним стандартам, встановленим НБУ та іншими контролюючими органами.

Одним з інструментів, які використовуються для забезпечення економічної безпеки страховиків є SWOT-аналіз. Цей інструмент дає змогу комплексно визначити сильні та слабкі сторони внутрішньої системи безпеки, а також ідентифікувати можливості та загрози зовнішнього середовища. Використання такого підходу дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики, що можуть негативно позначитися на діяльності компанії, і формувати відповідні управлінські рішення. При проведенні SWOT-аналізу важливо враховувати, що найбільш критичні загрози для економічної безпеки виникають у ситуаціях, коли несприятливі зовнішні фактори накладаються на існуючі внутрішні слабкості механізму забезпечення безпеки страховика [16, с. 128]. Поєднання таких чинників здатне значно підвищити рівень фінансових ризиків і створити передумови для дестабілізації діяльності компанії. Натомість найкращі умови для підтримання високого рівня економічної безпеки формуються тоді, коли сильні внутрішні компоненти системи управління безпекою підкріплюються сприятливими тенденціями зовнішнього середовища. У такому випадку компанія отримує не лише можливість ефективно протидіяти загрозам, а й потенціал для стратегічного розвитку та посилення конкурентоспроможності.

У результаті проведення SWOT-аналізу формується впорядкована, логічно структурована інформація, яка узгоджується в межах єдиної аналітичної моделі. Така модель дає змогу чітко відобразити взаємозв'язок між внутрішніми характеристиками страхової компанії та зовнішніми умовами її функціонування. Завдяки своїй універсальності й гнучкості SWOT-аналіз у різних модифікаціях залишається одним із найзручніших і найефективніших інструментів стратегічного планування.

Для підвищення точності та глибини діагностики економічної безпеки страхової компанії доцільно застосовувати методи детермінованого факторного аналізу. Ці підходи дозволяють виявити ключові взаємозв'язки між різними

показниками діяльності компанії та визначити, які саме фактори мають найбільший вплив на її фінансову стабільність та рівень ризиків.

До таких методів належать:

- метод головних компонент, який дає змогу зменшити кількість досліджуваних змінних шляхом виокремлення найважливіших факторів;
- метод канонічного кореляційного аналізу, що аналізує взаємозв'язки між двома групами показників та допомагає визначити комплексні залежності;
- метод дискримінантного аналізу, який використовується для класифікації об'єктів за рівнем ризику чи фінансової стійкості на основі набору характеристик;
- метод структурного моделювання (SEM), що дозволяє будувати складні економіко-математичні моделі та оцінювати взаємний вплив фінансових, ринкових та організаційних факторів.

Використання цих аналітичних методів забезпечує більш глибоке розуміння процесів, які формують економічну безпеку страхової компанії, сприяє підвищенню точності прогнозів та дозволяє приймати обґрунтовані стратегічні управлінські рішення.

У процесі діагностики економічної безпеки страхової компанії важливе місце посідають методи оптимізаційного розв'язання економічних задач, які дозволяють визначити найефективніші шляхи використання ресурсів, мінімізації ризиків та підвищення фінансової стійкості. Застосування таких підходів дає змогу моделювати різні сценарії розвитку подій і обирати оптимальні стратегії управління [2].

До методів оптимізаційного аналізу, що можуть використовуватися у страховій сфері, належать:

- лінійне програмування, яке допомагає знаходити оптимальні рішення за умов обмежених ресурсів, наприклад у формуванні страхових резервів чи структури інвестиційного портфеля;

- динамічне програмування, що використовується для пошуку найкращих управлінських рішень у ситуаціях, де процес прийняття рішень складається з декількох послідовних етапів;

- методи симуляційного (імітаційного) моделювання, які дозволяють відтворювати складні економічні процеси, оцінювати вплив випадкових факторів та прогнозувати можливі ризикові ситуації;

неелементарні (нелінійні та евристичні) оптимізаційні методи, що застосовуються для розв'язання завдань із великою кількістю змінних або складною структурою взаємозв'язків, де традиційні методи є недостатньо ефективними.

Використання оптимізаційних підходів дозволяє моделювати ризикові сценарії, знаходити найбільш збалансовані рішення та забезпечувати високий рівень економічної безпеки в умовах динамічного ринкового середовища.

Застосування розглянутих методів дозволяє не лише своєчасно ідентифікувати ключові проблеми та ризики, які можуть негативно впливати на економічну безпеку страхової компанії, але й виявити потенційні можливості для її подальшого розвитку та зміцнення фінансової стійкості. Комплексний аналіз створює надійну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, формування ефективних стратегій управління ризиками та забезпечення стабільного функціонування страховика в умовах посиленої конкуренції. Разом із тим вибір конкретних методів діагностики має враховувати низку важливих чинників: масштаб діяльності страхової компанії, її організаційні особливості, склад і структуру страхового портфеля, характер ризиків, з якими вона стикається, а також стратегічні цілі проведення аналізу. У великих компаніях доцільно застосовувати складні математичні та оптимізаційні моделі, тоді як середні та малі страховики можуть обмежитися класичними підходами фінансового аналізу й моделювання. Правильний вибір та комбінація методів діагностики значно підвищують точність оцінки рівня економічної безпеки та забезпечують надійну основу для довгострокового і стійкого розвитку страхової компанії.

2 АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

2.1 Аналіз вітчизняного ринку страхування у 2022-2024 роках

Сучасний стан розвитку страхового ринку відображає глибину економічних трансформацій, рівень фінансової культури населення та здатність держави забезпечувати стабільні умови для функціонування фінансових інститутів. Страховий ринок відіграє важливу роль у підтримці економічної рівноваги, адже страхові компанії не лише перерозподіляють ризики між учасниками економічних відносин, але й виступають значними інституційними інвесторами, що сприяють розвитку національної економіки.

У сучасних умовах страховий сектор України перебуває під впливом складних внутрішніх і зовнішніх чинників: економічної нестабільності, змін у законодавстві, зростання потреб населення в фінансовому захисті, посилення конкуренції, технологічного оновлення та цифровізації. Водночас воєнні події, ризикованість інвестиційного середовища та зниження платоспроможності населення створюють додаткові бар'єри для активного розвитку галузі.

Аналізуючи сучасний стан ринку, необхідно враховувати його структурні зміни, рівень капіталізації страхових компаній, динаміку страхових премій і виплат, ступінь довіри споживачів до страхових послуг, а також тенденції, що формують його майбутній розвиток. Сьогодні галузь дедалі більше орієнтується на впровадження цифрових сервісів, автоматизацію процесів, розвиток онлайн-страхування та впровадження інноваційних продуктів, що відповідають потребам сучасного суспільства.

Проаналізуємо ключові тенденції і статистичні дані страхового ринку за 2022–2024 роки (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Ключові індикатори функціонування страхового ринку у 2022-2024 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-), млн. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023	2023/2022	2024/2023
Кількість зареєстрованих страхових компаній, од., із них:	128	101	65	-27	-36	-21,09	-35,64
страхові компанії, що здійснюють страхування життя, од.	12	12	10	0	-2	0	-16,67
страхові компанії, які здійснюють інші види страхування, ніж страхування життя, од.	116	97	55	-19	-42	-16,38	-43,30
Кількість укладених договорів страхування, тис. одиниць	88003,0	94821,5	89962,1	6818,5	-4859,4	7,75	-5,12
Кількість договорів прямого та вхідного перестраховування, тис. одиниць, із них:	20132,5	21654,7	20432,2	1522,2	-1222,5	7,56	-5,65
Кількість застрахованих осіб за договорами прямого страхування (non-life), тис. одиниць	8543,0	9230,0	8717,0	687	-513	8,04	-5,56
Активи за балансом	70298,3	74412,2	72818,8	4113,9	-1593,4	5,85	-2,14
Сформовані страхові резерви	41000,6	46781,2	36653,6	5780,6	-10127,6	14,10	-21,65
Інші зобов'язання, крім технічних резервів та субборгу, врахованого у розрахунку регулятивного капіталу	3215,3	6945,7	3926,6	3730,4	-3019,1	116,02	-43,47
Валові страхові премії, з них:	39661,8	47014,7	53078,9	7352,9	6064,2	18,54	12,90
від страхувальників – фізичних осіб	24551,6	28755,0	32965,7	4203,4	4210,7	17,12	14,64
від перестраховальників	1131,6	1057,1	302,1	-74,5	-755	-6,58	-71,42
Валові страхові виплати, з них:	13001,4	16867,3	20861,4	3865,9	3994,1	29,73	23,68
страхувальникам – фізичним особам	7028,5	9150,7	13712,0	2122,2	4561,3	30,19	49,85
перестраховальникам	176,8	133,6	104,4	-43,2	-29,2	-24,43	-21,86
Чисті страхові премії	38515,0	46011,0	48560,3	7496	2549,3	19,46	5,54
Чисті страхові виплати	12810,9	16736,1	18935,8	3925,2	2199,7	30,64	13,14
Обсяг страхових платежів, належних перестраховикам, із них:	4250,7	4650,3	4518,6	399,6	-131,7	9,4	-2,83
перестраховикам-нерезидентам	3103,9	3646,6	3983,7	542,7	337,1	17,48	9,24

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ

Упродовж 2022–2024 років страховий ринок України зазнав суттєвих трансформацій під впливом воєнних подій, економічної невизначеності та посилення регуляторного тиску. Одним із ключових процесів стала консолідація ринку, що відобразилося у зменшенні кількості страхових компаній: у 2023 році ринок покинули 27 компаній, а у 2024 році – ще 36, що пояснюється підвищенням вимог Національного банку України щодо платоспроможності, неможливістю частини компаній відповідати нормативам та природним процесом очищення ринку від фінансово слабких гравців.

У 2022 році на ринку функціонувало 116 компаній, що спеціалізувалися на страхуванні майна, авто, медичному та корпоративному страхуванні (non-life). Уже у 2023 році їхня кількість скоротилася до 97 компаній, що становить зниження на 16,38 %. Така тенденція свідчить про перші прояви консолідації ринку, коли менш фінансово стійкі або неефективні компанії залишали ринок через неспроможність відповідати посиленним нормативам НБУ, а також через високі ризики, пов'язані з воєнними подіями та економічною нестабільністю.

У 2024 році скорочення стало ще більш різким – до 55 компаній, тобто зниження на 43,30 % порівняно з попереднім роком. Це вказує на продовження процесу очищення ринку від слабких гравців, коли залишаються тільки компанії з достатнім капіталом, ефективним управлінням ризиками та прибутковими продуктами. Таке радикальне скорочення може свідчити не лише про економічну напруженість, а й про структурну перебудову ринку, де великі та середні гравці концентрують більшість портфелів, а дрібні компанії не витримують конкуренції. Таким чином, динаміка кількості компаній у сегменті non-life за 2022–2024 роки відображає поєднання регуляторного тиску, економічних та воєнних ризиків, а також природний процес консолідації ринку. Позитивним наслідком є підвищення фінансової стійкості та надійності ринку в цілому, тоді як негативним – зменшення конкуренції та потенційне зростання вартості страхових продуктів для клієнтів.

Кількість укладених договорів страхування у 2023 році збільшилася на 6818,5 тис. договорів відносно 2022 року, що пояснюється підвищенням попиту

на автостраховання, медичне та корпоративне страхування. У 2024 році, у порівнянні з 2023 роком показник зменшився на 4859,4 тис. грн, що пов'язано зі зниженням купівельної спроможності населення та переглядом страховиками своїх продуктивних ліній у бік більш прибуткових продуктів (рисунок 2.1).

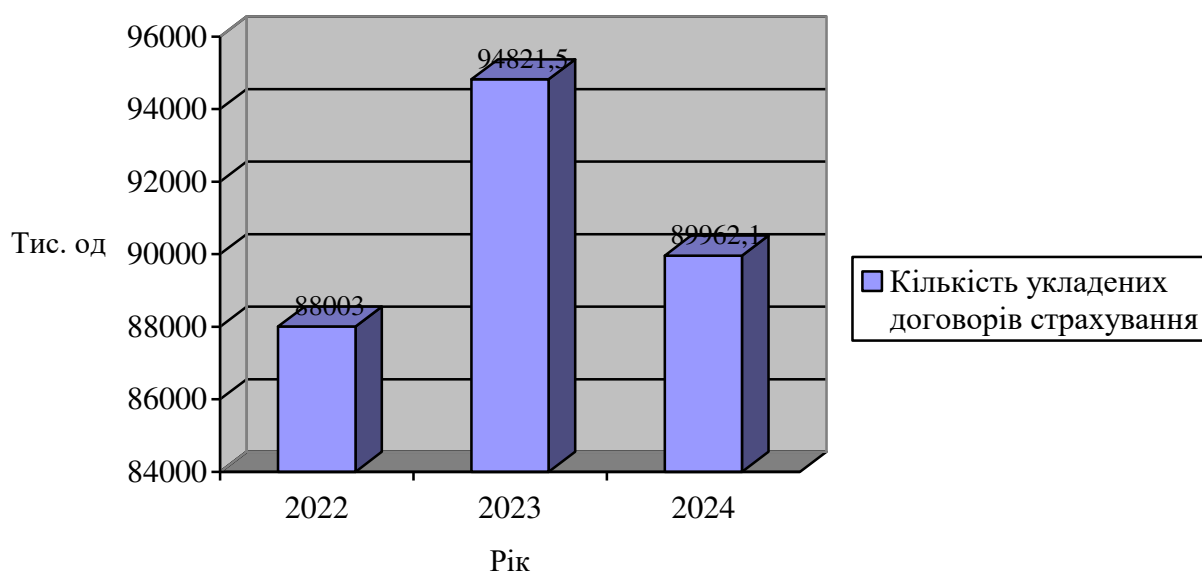

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості укладених договорів страхування у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

У сфері перестраховання ринок також демонструє високий рівень адаптивності. У 2023 році кількість договорів перестраховання збільшилася на 1,52 млн, що було обумовлено необхідністю передавати ризики у відповідь на воєнні загрози. Водночас у 2024 році їхня кількість скоротилася на 1,22 млн, що свідчить про часткову стабілізацію та оптимізацію перестраховувальних програм. Це демонструє здатність страховиків швидко реагувати на підвищені ризики, одночасно контролюючи витрати на перестраховання.

Кількість застрахованих осіб за договорами прямого страхування за класами страхування іншими, ніж страхування життя у 2023 році збільшилася на 687 тис. осіб у порівнянні з 2022 роком. Позитивний вплив мали доступні

страхові продукти та більш гнучкі умови укладання договорів, які дозволяли навіть за умов економічної невизначеності отримати базовий захист. У 2024 році, навпаки, кількість застрахованих осіб скоротилася на 513 тис. осіб. Це падіння пов'язане передусім із зниженням купівельної спроможності населення, що обмежило можливість укласти нові договори та продовжувати існуючі. Водночас страховики переглянули продуктивні лінії, відмовляючись від менш прибуткових або високоризикових продуктів, що також вплинуло на загальну кількість застрахованих. Крім того, частина клієнтів могла обирати страхування тільки за ключовими ризиками або взагалі відмовлятися від окремих видів страхових послуг, концентруючи ресурси на нагальних потребах. Таким чином, зміна числа застрахованих осіб у 2023–2024 роках відображає поєднання соціально-економічних чинників та стратегічної перебудови страхового ринку, де зростання у 2023 році характеризувалося активним попитом, а скорочення у 2024 році – адаптацією до фінансових обмежень клієнтів (рисунок 2.2).

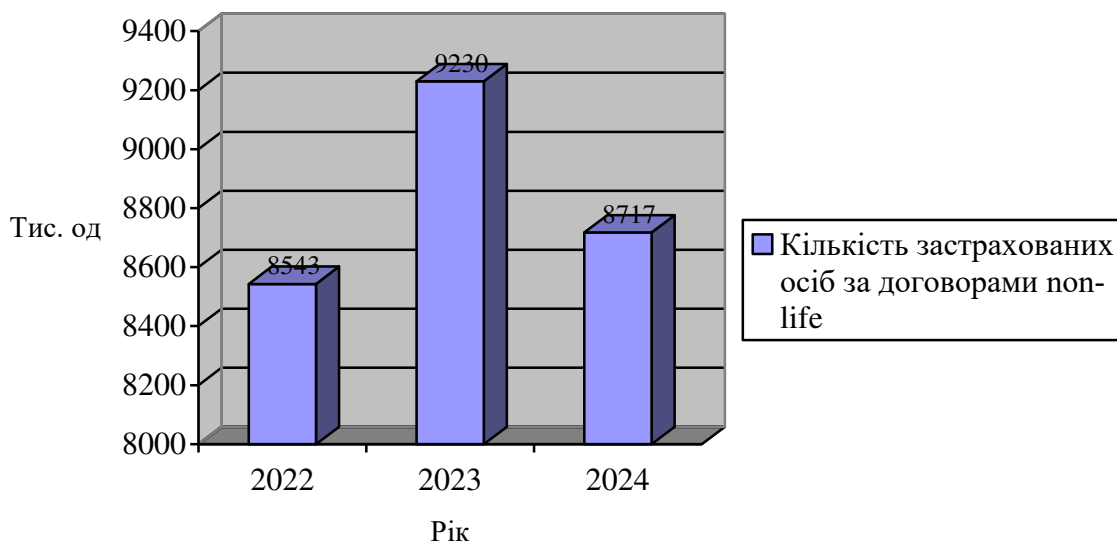

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості застрахованих осіб за договорами прямого страхування (non-life) у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

Активи страховиків у 2023 році збільшилися на 4113,9 млн грн, у порівнянні з 2022 роком, що свідчить про позитивну динаміку розвитку страхового ринку після піку економічної невизначеності. Страховики активно вкладали кошти в різні фінансові інструменти, що дозволяло не лише зберегти ліквідність, а й отримати додатковий дохід у складних економічних умовах. Проте у 2024 році активи страховиків скоротилися на 1593,4 млн грн, порівняно з 2023 роком, що є ознакою впливу економічних та ринкових ризиків на фінансовий стан компаній (рисунок 2.3).

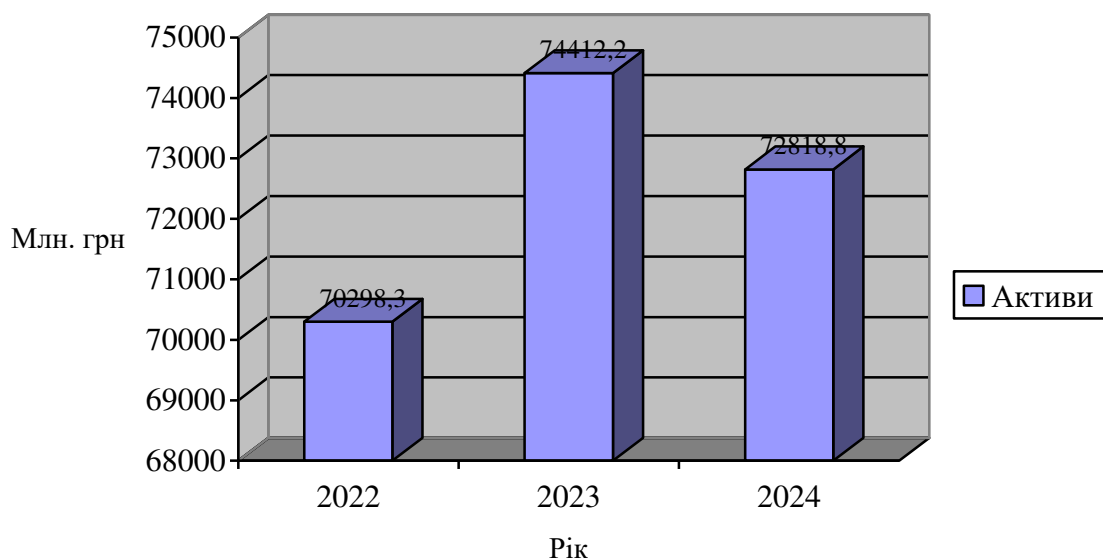

Рисунок 2.3 – Динаміка активів страхових компаній у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

Основними чинниками зниження стали знецінення інвестиційних інструментів у зв'язку з інфляційними процесами та коливаннями валютного курсу, а також зростання страхових виплат, яке обумовлене збільшенням кількості страхових випадків та дорожчанням відшкодувань. Крім того, частина активів могла бути використана для покриття короткострокових зобов'язань та страхових резервів, що додатково вплинуло на загальний обсяг активів. Таким чином, динаміка активів страховиків у 2023–2024 роках демонструє поєднання позитивного зростання в період стабілізації та негативного впливу

макроекономічних ризиків у наступному році. Це підкреслює важливість стратегічного управління фінансовими ресурсами та необхідність балансування між інвестиційною активністю і ліквідністю для забезпечення стійкості компаній у складних умовах.

Страхові резерви страховиків у 2023 році зросли на 5780,6 млн грн порівняно з 2022 роком, що відображає прагнення компаній забезпечити фінансову стійкість і готовність до покриття можливих страхових випадків. Збільшення резервів було зумовлене зростанням страхових премій та активізацією укладення нових договорів у сегменті non-life, а також потребою накопичення коштів для покриття майбутніх зобов'язань у період підвищених ризиків, пов'язаних із воєнними діями та економічною нестабільністю. Формування таких резервів також відображає консервативну політику компаній щодо управління ризиками, що забезпечує фінансову надійність і здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами у критичних ситуаціях.

У 2024 році страхові резерви значно зменшилися – на 10127,6 млн грн порівняно з попереднім роком. Це скорочення свідчить про високий обсяг страхових виплат, що виник через збільшення кількості страхових випадків, зокрема у сегменті майнового та медичного страхування. Одночасно зменшення резервів відображає скорочення страхового портфеля компаній, коли частина страхових договорів була припинена або не продовжена у зв'язку із зниженням купівельної спроможності населення та адаптацією страховиків до нових економічних умов. Також це може бути наслідком реалізації частини резервів для покриття короткострокових зобов'язань та виплат, що дозволило компаніям підтримати ліквідність у складних умовах.

Таким чином, динаміка страхових резервів у 2023–2024 роках відображає поєднання стратегії накопичення коштів у період високих ризиків та активного використання резервів для покриття зобов'язань під час кризових економічних умов. Це підкреслює необхідність збалансованого управління резервами та стратегічного планування фінансових потоків страховиків, щоб забезпечити стабільність і надійність ринку (рисунок 2.4).

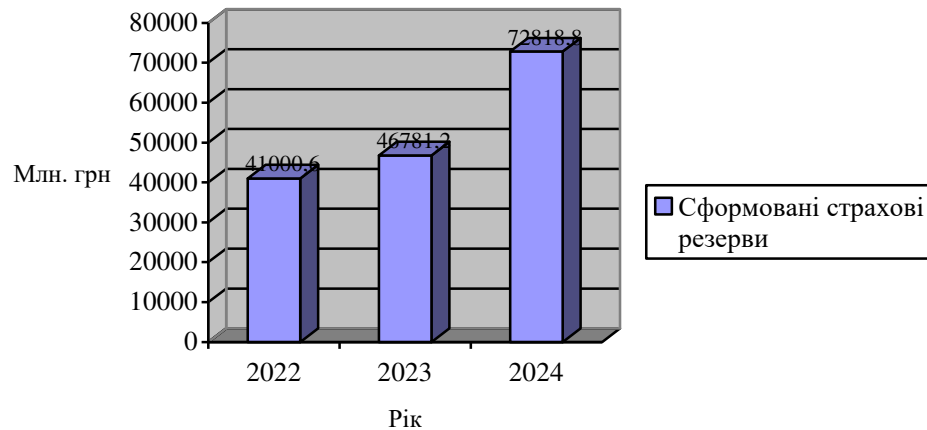

Рисунок 2.4 – Динаміка страхових резервів страхових компаній у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

Інші зобов'язання страхових компаній (крім технічних резервів та субборгу, врахованого у розрахунку регулятивного капіталу) демонструють значну волатильність у 2022–2024 роках. У 2022 році їх обсяг становив 3 215,3 млн грн, а вже у 2023 році він зріс до 6 945,7 млн грн, що відповідає зростанню на 116,02%. Таке різке збільшення зобов'язань може пояснюватися кількома факторами: накопичення короткострокових боргових зобов'язань у період активного розвитку страхового бізнесу та зростання портфеля страхових продуктів, зростання непогашених виплат і кредиторської заборгованості перед перестраховиками, постачальниками послуг та контрагентами, вплив економічної нестабільності. У 2024 році обсяг інших зобов'язань скоротився до 3926,6 млн грн, що відповідає зниженню на 43,47 % порівняно з 2023 роком. Динаміка інших зобов'язань відображає процес активного управління фінансовими ресурсами та балансом страхових компаній: різке зростання у 2023 році свідчить про акумуляцію ризиків та необхідність підтримки ліквідності в умовах нестабільності, тоді як скорочення у 2024 році демонструє стабілізацію, погашення заборгованостей та очищення балансу. Така поведінка страховиків дозволяє їм підтримувати фінансову стійкість та забезпечувати

здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами навіть у складних економічних умовах.

Протягом аналізованого періоду валові страхові премії демонстрували стійку тенденцію до зростання, що відображає загальне пожвавлення діяльності страхового ринку. У 2023 році обсяг валових премій зріс на 7352,9 млн грн порівняно з 2022 роком. У 2024 році обсяг валових премій продовжив зростати, хоча темпи приросту дещо знизилися – на 6064,2 млн грн порівняно з 2023 роком. Динаміка валових страхових премій у 2023–2024 роках демонструє поєднання макроекономічних факторів, інфляційного впливу та зміни поведінки споживачів, що формує стійку тенденцію до зростання доходів страхових компаній і підкреслює значення стратегічного управління продуктовими лініями та тарифною політикою для підтримки стабільності ринку.

Валові страхові премії від страхувальників – фізичних осіб демонструють стабільну позитивну динаміку протягом 2022–2024 років. У 2022 році їхній обсяг становив 24551,6 млн грн, у 2023 році зріс до 28755,0 млн грн, а у 2024 році досяг 32965,7 млн грн. Це свідчить про постійне зростання ролі роздрібного сегмента на ринку страхування, що обумовлено кількома ключовими факторами. По-перше, населення продовжує активно користуватися страхуванням майна, авто та медичним страхуванням, прагнучи захистити себе від фінансових ризиків у умовах воєнної та економічної нестабільності. По-друге, страховики активно розширюють продуктові лінії для фізичних осіб і пропонують більш гнучкі умови укладання договорів, що сприяє зростанню кількості укладених полісів і, відповідно, премій. По-третє, інфляційні процеси та підвищення тарифів також вплинули на збільшення номінального обсягу премій.

Валові страхові премії від перестраховальників навпаки демонструють спадну тенденцію. У 2022 році вони становили 1131,6 млн грн, у 2023 році знизилися до 1057,1 млн грн, а у 2024 році різко скоротилися до 302,1 млн грн. Таке зменшення обумовлене зниженням іноземного перестраховального

покриття та підвищеною обережністю зовнішніх партнерів щодо українського ринку, що перебуває у стані підвищених ризиків. Крім того, страховики частково оптимізували перестраховальні програми, скорочуючи обсяг переданих ризиків і, відповідно, зменшуючи платежі перестраховикам. Це свідчить про адаптацію ринку до нових умов та концентрацію на внутрішньому покритті ризиків.

Валові страхові виплати значно зросли: у 2023 році, порівняно з 2022 роком – на 3865,9 млн грн, у 2024 році, порівняно з 2023 роком – на 3 994,1 млн грн, що є прямим наслідком збільшення кількості страхових випадків та подорожчання відшкодувань. Виплати фізичним особам зросли ще стрімкіше – на 2122,2 млн грн у 2023 році та на 4561,3 млн грн у 2024 році.

Динаміка валових страхових премій та виплат зображені на рисунку 2.5.

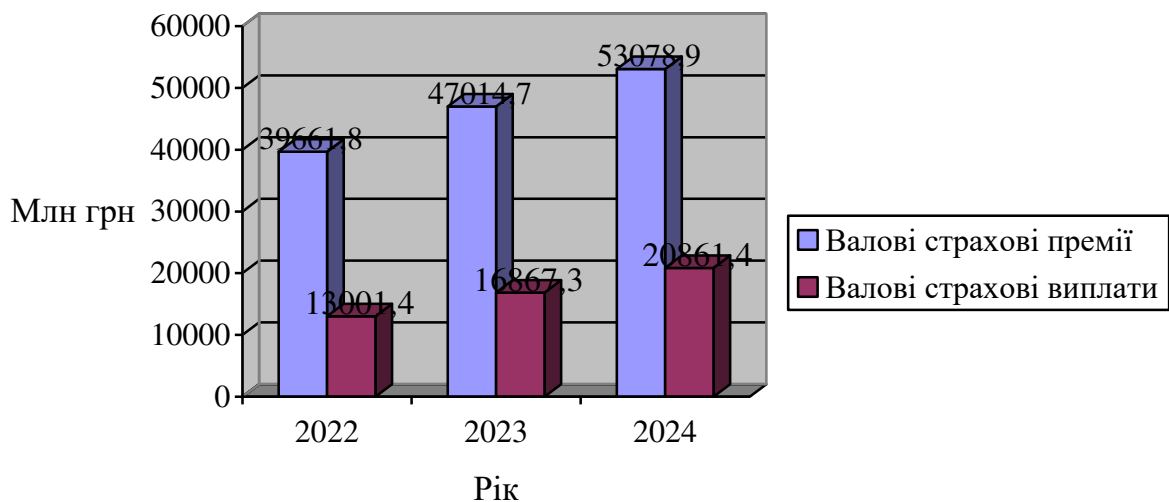

Рисунок 2.5 – Динаміка валових страхових премій та страхових виплат вітчизняних страховиків у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.1

Чисті страхові премії також демонструють зростання: +7 496 тис. грн у 2023 році і +2 549,3 тис. грн у 2024 році. Уповільнення темпу зростання пояснюється скороченням перестраховування та підвищенням чистих виплат.

Чисті страхові виплати збільшилися відповідно на 3 925,2 тис. грн у 2023 році та на 2 199,7 тис. грн у 2024 році.

Платежі перестраховикам у 2023 році зросли на 399,6 млн грн, а у 2024 році зменшилися на 131,7 млн грн, що свідчить про оптимізацію перестраховувальних контрактів. Платежі нерезидентам продовжували зростати на 542,7 млн грн у 2023 році та 337,1 млн грн у 2024 році, що відображає високі ризикові надбавки на українському ринку.

Аналіз ключових індикаторів функціонування страхового ринку у 2022–2024 роках свідчить про суттєву трансформацію галузі під впливом воєнних, економічних та регуляторних чинників. Страховий сектор продемонстрував одночасно і високі рівні вразливості, і здатність до адаптації. Найпомітнішою тенденцією стало значне скорочення кількості страхових компаній, що вказує на посилення регуляторних вимог, підвищення бар'єрів до діяльності та природний процес консолідації ринку. Попри це, більшість фінансових індикаторів, таких як обсяг страхових премій, чисті премії, валові та чисті виплати, демонструють позитивну динаміку, що свідчить про зростання попиту на страхові послуги та підвищення ролі страхування у системі фінансового захисту населення й бізнесу.

Підвищення обсягів страхових виплат, особливо за договорами з фізичними особами, засвідчує зростання актуальності страхового захисту під час війни, але паралельно створює додатковий тиск на фінансову стійкість страховиків. Зменшення страхових резервів та активів у 2024 році вказує на складну ситуацію з виконанням зобов'язань та можливу потребу перегляду політики ризик-менеджменту. Динаміка перестраховувальних операцій демонструє обережність міжнародних перестраховиків щодо українського ринку, що є очікуваним в умовах високих воєнних ризиків.

Загалом, тенденції 2022–2024 років характеризуються суперечливістю: з одного боку – скорочення числа учасників ринку, зниження частини резервів та падіння окремих операційних показників; з іншого – зростання премій, виплат, кількості страхувальників та підвищення інтересу населення до страхових

продуктів. Це свідчить про те, що ринок не лише виживає в екстремальних умовах, а й продовжує адаптуватися, формуючи нові механізми розвитку.

Отже, сучасний страховий ринок України проходить етап структурного переформатування та зміцнення. Його подальша стабільність залежатиме від здатності страховиків до глибокої трансформації, впровадження інновацій, розвитку цифрових сервісів, зміцнення капітальної бази та оптимізації ризикових стратегій. У перспективі ці зміни можуть створити підґрунтя для якісно нового рівня функціонування ринку після завершення воєнних дій та стабілізації економіки.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках

ПрАТ «СК «Перша» є юридичною особою напрямом діяльності якої є провадження страхування та перестрахування у відповідності до вимог чинного законодавства України. До сфери діяльності страхової компанії також належить фінансова діяльність, що охоплює формування, розміщення та професійне управління страховими резервами з метою забезпечення стабільності та платоспроможності компанії.

Як один із провідних учасників страхового ринку, страхова компанія активно долучається до професійного розвитку галузі. «СК «Перша» підтримує тісну співпрацю з Лігою страхових організацій України (ЛСОУ), зокрема у напрямі модернізації страхового законодавства, впровадження сучасних європейських стандартів регулювання та удосконалення бізнес-процесів у страхуванні. Особливу увагу компанія приділяє питанням підвищення рівня захисту прав споживачів, прозорості процесів урегулювання збитків та підвищення якості обслуговування клієнтів.

Товариство також є повноправним членом Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ), що підтверджує його участь у функціонуванні системи обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників та відповідність вимогам до фінансової дисципліни й операційної надійності.

Організаційна структура страхової компанії є розгалуженою та забезпечує ефективне управління всіма бізнес-процесами. До її складу входять 24 основні структурні підрозділи, які відповідають за ключові напрями діяльності – від операційної роботи та врегулювання збитків до фінансів, ризик-менеджменту, маркетингу й комплаєнсу. Окрім центрального офісу, компанія має 51 відокремлений підрозділ у різних регіонах України, що дозволяє забезпечувати широкий доступ клієнтів до страхових послуг і гарантує оперативну підтримку на місцях.

Управлінська модель ПрАТ «СК «Перша» побудована за дворівневим принципом. До системи органів управління входять Загальні збори акціонерів, які визначають стратегічні вектори розвитку, Наглядова рада, що здійснює контроль за діяльністю страховиката оцінює роботу виконавчого органу, а також Правління, яке відповідає за поточне управління та реалізацію стратегічних рішень. Такий підхід забезпечує чіткий розподіл функцій, прозорість корпоративного управління, належний рівень внутрішнього контролю й мінімізацію конфліктів інтересів.

Штат страхової компанії станом на 31 грудня 2024 року налічував 350 працівників, а середньооблікова чисельність персоналу становила 345 осіб. Це свідчить про стабільність кадрової структури та збалансовану політику щодо управління персоналом. Особливої уваги заслуговує високий рівень гендерного представництва: 72% керівних посад у компанії займають жінки. Такий показник є свідченням відкритості компанії до формування інклюзивного робочого середовища, рівних можливостей для всіх працівників та сучасного підходу до формування управлінських команд.

Проаналізуємо показники діяльності страхової компанії у 2022-2024 роках.

Аналіз активів ПрАТ «Страхова компанія «Перша» наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка активів ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2022	2023	2024	2023 / 2022	2024 / 2023	2023 / 2022	2024 / 2023
Необоротні активи							
Нематеріальні активи	868	2858	1179	1990	-1679	229,26	-58,75
Незавершені капітальні інвестиції	0	5040	0	5040	-5040	0	-100,00
Основні засоби	112388	167992	145882	55604	-22110	49,48	-13,16
Інвестиційна нерухомість	11586	12930	41642	1344	28712	11,6	222,06
Інші фінансові інвестиції	21514	11506	9804	-10008	-1702	-46,52	-14,79
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	46717	307561	459841	260844	152280	558,35	49,51
Інші необоротні активи	0	50649	52712	50649	2063	0	4,07
Усього необоротних активів	193073	558536	711060	365463	152524	189,29	27,31
Оборотні активи							
Запаси	890	1190	549	300	-641	33,71	-53,87
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	37616	1129	534	-36487	-595	-97	-52,70
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	6454	0	1644	-6454	1644	-100	0,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	794	565	349	-229	-216	-28,84	-38,23
Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів	3368	2718	4280	-650	1562	-19,3	57,47
Інша поточна дебіторська заборгованість	12822	2985	10179	-9837	7194	-76,72	241,01
Поточні фінансові інвестиції	221199	32322	24255	-188877	-8067	-85,39	-24,96
Гроші та їх еквіваленти:	212068	223264	228930	11196	5666	5,28	2,54
Витрати майбутніх періодів	5	194	0	189	-194	3780	-100,00
Частка перестраховика у страхових резервах	208806	0	0	-208806	0	-100	0,00
Інші оборотні активи	0	104292	117033	104292	12741	0	12,22
Усього оборотні активи	704022	368695	387753	-335327	19058	-47,63	5,17
Усього активи	897095	927195	1098813	30100	171618	3,36	18,51

Джерело: побудовано та пораховано за даними звітності ПрАТ «Страхова компанія «Перша»

Упродовж 2022–2024 років структура активів ПрАТ «СК «Перша» зазнала суттєвих змін, що свідчить про переформатування інвестиційної політики, коригування операційної діяльності компанії та загальну адаптацію до економічних умов, характерних для воєнного періоду.

Нематеріальні активи збільшилися у 2023 році, порівняно з 2022 роком, на 1990 тис. грн або на 229,26 %, і склали 2858 тис. грн. У 2024 році обсяг нематеріальних активів зменшився відносно 2023 року на 1679 тис. грн або 58,75 %, до 1179 тис. грн. Така динаміка вказує на суттєві одноразові інвестиції в ІТ-рішення (ліцензії, цифрові платформи) у 2023 році й подальшу амортизацію, списання або знецінення окремих активів у 2024 році.

Незавершені капітальні інвестиції були відсутні у 2022 році, зросли до 5040 тис. грн у 2023 році. У 2024 році показник зменшився на 5040 тис. грн, або на 100%, і знову становив 0 грн. Це свідчить про запуск капітальних проєктів у 2023 році та їх завершення або перекласифікацію у 2024-му (реалізація проєктів або переклад у готові основні засоби/інвестиційну нерухомість).

У цілому необоротні активи демонстрували стаке зростання. У 2023 році їхній обсяг збільшився на 365463 тис. грн, порівняно з 2022 роком, а у 2024 році вони, у порівнянні з 2023 роком зросли ще на 152524 тис. грн. Зростання пов'язане з посиленням інвестиційної активності та формуванням резервних фондів.

У 2023 році основні засоби збільшилися порівняно з 2022 роком на 55604 тис. грн або 49,48 %, досягнувши 167992 тис. грн, що свідчить про оновлення матеріальної бази – придбання обладнання, техніки або капітальні інвестиції. У 2024 році обсяг основних засобів зменшився на 22110 тис. грн або 13,16 %, і склав 145882 тис. грн, що є результатом амортизації, часткового списання, переоцінки або продажу частини основних засобів у рамках оптимізації.

У 2023 році інвестиційна нерухомість зросла на 1344 тис. грн або 11,6 % і становила 12930 тис. грн. У 2024 році зафіксовано значне збільшення на 28712 тис. грн або 222,06 %, до 41642 тис. грн. Така тенденція свідчить про переорієнтацію інвестиційної політики компанії. Так, у 2024 році страхова

компанія істотно посилила вкладення в нерухомість, ймовірно в пошуках більш стійкого, довгострокового й захищеного від короткострокової ринкової волатильності інструменту інвестування.

У 2023 році інші фінансові інвестиції скоротилися на 10008 тис. грн або 46,52 %, у порівнянні з минулим роком і склали 11506 тис. грн. У 2024 році спад продовжився, так, у порівнянні з 2023 роком обсяг інших фінансових інвестицій скоротився на 1702 тис. грн або 14,79 % і склав 9804 тис. грн. Зниження може бути пов'язане з ліквідацією частини ризикових портфельних інструментів, реалізацію позицій через потребу в ліквідності або втрати/переоцінку окремих фінансових інструментів.

Найпомітнішим внеском у збільшення необоротних активів став показник «залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах». У 2023 році обсяг коштів у централізованих фондах збільшився на 260844 тис. грн або 558,35 % у порівнянні з 2022 роком і склав 307561 тис. грн. У 2024 році зростання продовжилося, їх обсяг, у порівнянні з 2023 роком зріс на 152280 тис. грн або 49,51 % і склав 459841 тис. грн (рисунок 2.6).

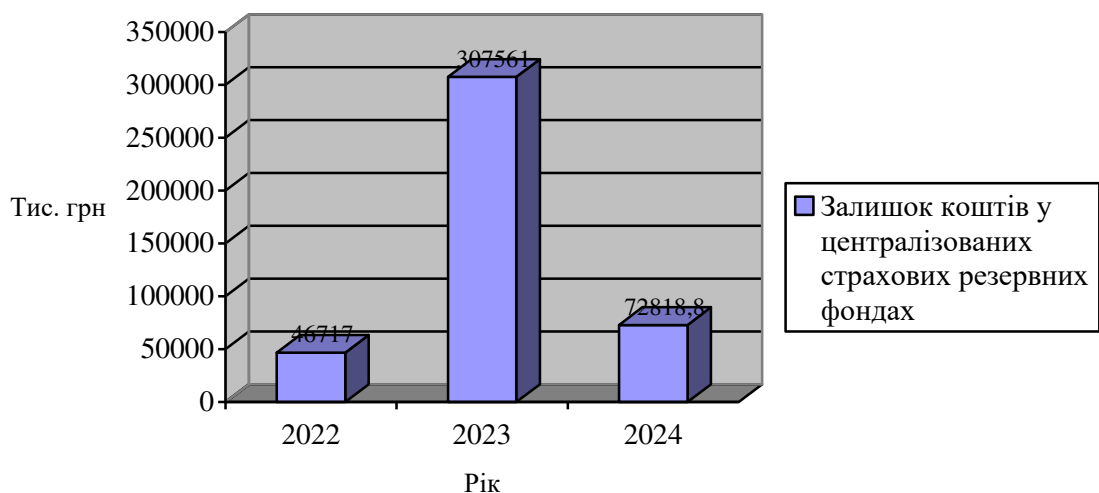

Рисунок 2.6 – Динаміка залишку коштів у централізованих страхових резервних фондах ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.2

Така динаміка відображає нарощення резервів для забезпечення фінансової стійкості в умовах підвищених ризиків та зростання ролі власного резервного забезпечення замість перестраховування. Така значна акумуляція коштів у централізованих фондах у 2023–2024 рр. також пояснює частину перерозподілу з оборотних коштів у необоротні резерви.

Стаття «інші необоротні активи» з'явилась у 2023 році в обсязі 50649 тис. грн і зросла незначно у 2024 до 52712 тис. грн (+2063 тис. грн або 4,07 %). Це може включати різні довгострокові права вимоги, депозитні чи гарантійні активи. В цілому поява такої статті активів балансу страхової компанії свідчить про розширення довгострокових утримань.

У підсумку необоротні активи компанії демонструють стійку й виражену тенденцію до зростання. Якщо у 2022 році їх обсяг становив 193073 тис. грн, то в 2023 році він збільшився до 558536 тис. грн, що означає приріст на 365463 тис. грн. У 2024 році зростання продовжилося, хоча й більш помірними темпами: необоротні активи досягли 711060 тис. грн, тобто збільшилися ще на 152 524 тис. грн порівняно з попереднім роком. Така динаміка свідчить про цілеспрямовану стратегію компанії, спрямовану на посилення своєї довгострокової фінансової бази. Зростання відображає активні інвестиції у стійкі активи, поступову перекласифікацію окремих статей балансу, а також акумуляцію коштів у централізованих страхових резервних фондах. Загалом це говорить про прагнення компанії зміцнити свою капітальну структуру, підвищити стійкість перед ризиками та забезпечити більш прогнозований фінансовий результат у майбутньому.

У 2023 році запаси зросли на 300 тис. грн або 33,71 %, до 1190 тис. грн, а у 2024 році скоротилися на 641 тис. грн або 53,87 %, до 549 тис. грн. Зростання в 2023 році могло бути пов'язане з розширенням діяльності, у той час як спад у 2024 році свідчить про оптимізацію витрат.

У 2023 році дебіторська заборгованість, у порівнянні з 2022 роком, скоротилася на 36487 тис. грн або 97 % до 1129 тис. грн, що може бути пояснено реалізацією старих дебіторських вимог, списанням безнадійної

заборгованості або укріпленням політики збору платежів. У 2024 році, в порівнянні з 2023 роком її обсяг скоротився ще на 595 тис. грн або 52,7 %, до 534 тис. грн, що свідчить про значне покращення платіжної дисципліни та очищення балансу від прострочених боргів.

Дебіторська заборгованість за виданими авансами у 2022 році складала 6454 тис. грн. У 2023 році така стаття активів балансу страхової компанії була відсутня. У 2024 р. вона знову з'явилась у сумі 1644 тис. грн, що свідчить про перегляд практики авансування – у 2023 році компанія припинила або скоротила авансування контрагентів, а у 2024-му відновила його частково.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2023 році, порівняно з 2022 роком, зменшилася на 229 тис. грн або 28,84 %, до 565 тис. грн, а у 2024 році, порівняно з 2023 роком – на 216 тис. грн або 38,23 %, до 349 тис. грн, що відображає погашення податкових/бюджетних зобов'язань та коригування розрахунків.

Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів у 2023 році, порівняно з 2022 роком, знизилася на 650 тис. грн або 19,3 %, до 2 718 тис. грн, а у 2024 році, порівняно з 2023 роком зросла на 1562 тис. грн або 57,47 %, до 4280 тис. грн. Це може відображати нерівномірність нарахування відсоткових доходів або зміну структури інвестицій.

Інша поточна дебіторська заборгованість у 2023 році скоротилася на 9837 тис. грн або 76,72 %, до 2985 тис. грн, а у 2024 році зросла на 7194 тис. грн або 241,01 %, до 10179 тис. грн. Різкі коливання свідчать про списання або погашення певних вимог у 2023 році та накопичення нових короткострокових активів у 2024 році.

Поточні фінансові інвестиції у 2023 році, порівняно з 2022 роком скоротилися на 188877 тис. грн або 85,39 %, до 32322 тис. грн. У 2024 році, порівняно із 2023 роком їх обсяг зменшився ще на 8 067 тис. грн або 24,96 % і склав 24255 тис. грн. Це один із найбільших спадів у структурі активів, що відображає виведення коштів із ризикових або короткострокових інструментів (рисунок 2.7).

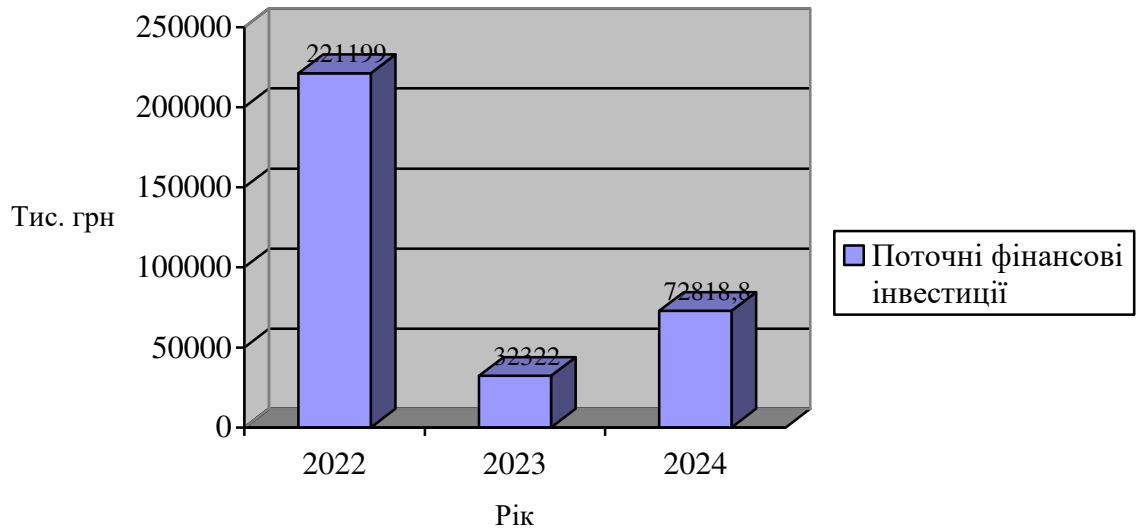

Рисунок 2.7 – Динаміка поточних фінансових інвестицій ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.2

Грошові кошти та їх еквіваленти у 2023 році зросли на 11196 тис. грн або 5,28 %, до 223264 тис. грн, а у 2024 році – на 5666 тис. грн або 2,54 %, до 228930 тис. грн, що свідчить про підтримання достатнього рівня ліквідності та підвищення оперативної платоспроможності.

Витрати майбутніх періодів були незначні – з 5 тис. грн у 2022 р. до 194 тис. грн у 2023 р. (+189 тис. грн) і повернулись до нуля у 2024 р. (–194 тис. грн). Такі коливання є суто технічними та пов’язані з особливостями обліку основної діяльності страховика.

Частка перестраховика у страхових резервах у 2022 р. була великою і складала 208806 тис. грн. Протягом 2023-2024 років ПрАТ «СК «Перша» не використовувала такий інструмент перерозподілу страхових ризиків і не здійснювала перестрахових. У 2023 році страхова компанія змінила політику управління ризиками та здійснила перехід від перестраховальної політики до самостійного покриття більшої частини ризиків.

Стаття «інші оборотні активи» з'явилась у 2023 р. у розмірі 104292 тис. і у 2024 р. зросла до 117033 тис. грн (+12741 тис. грн), що відображає короткострокові вкладення, депозити, реєстри дебіторської заборгованості або інші операційні активи, що компанія накопичила з метою підтримки оборотного капіталу.

Загальний обсяг оборотних активів знизився з 704022 тис. грн у 2022 р. до 368695 тис. грн у 2023 р. (абсолютне падіння – 335327 тис. грн), а у 2024 р. дещо відновився до 387753 тис. грн (+19058 тис. грн). Така волатильність відображає активний перерозподіл ліквідності й фінансових інвестицій у 2023 році з поступовою стабілізацією у 2024-му.

Загальні активи компанії зросли з 897095 тис. грн у 2022 р. до 927195 тис. грн у 2023 р. (+30100 тис. грн) і значно збільшилися у 2024 р. до 1098813 тис. грн (+171618 тис. грн порівняно з 2023). Цей загальний приріст насамперед забезпечено перерозподілом ресурсів у бік централізованих страхових резервних фондів та інвестиційної нерухомості, а також зростанням інших необоротних і оборотних активів у 2024 році (рисунок 2.8).

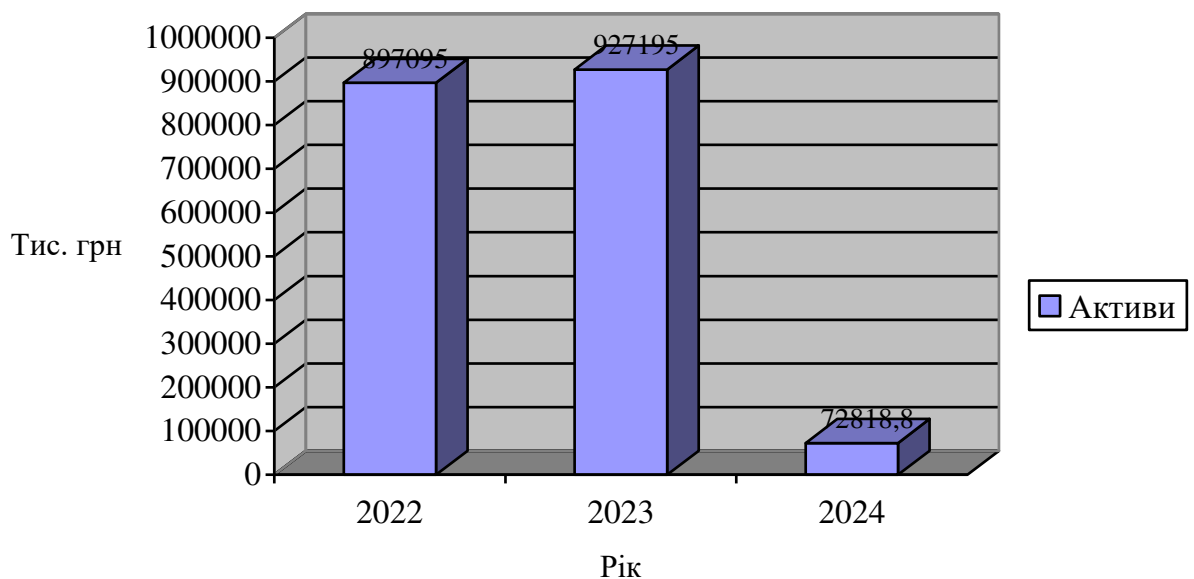

Рисунок 2.8 – Динаміка активів ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.2

Проаналізувавши динаміку активів ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках відмітимо зміщення акцентів з короткострокових, ринково-чутливих фінансових інвестицій у 2022 році на консервативніші та довгострокові активи в 2023–2024 роках (централізовані резервні фонди, інвестиційна нерухомість, інші необоротні активи). Одночасне скорочення частки перестраховика у резервах і зростання власних централізованих резервів свідчать про посилення утримання ризиків на балансі компанії. Це підвищує вимоги до капіталу й ліквідності, але дає змогу компанії зберегти більшу частину премій та контролювати процеси врегулювання. Різде скорочення поточних фінансових інвестицій говорить про прагнення знизити ризик портфеля, водночас зростання готівки покращує короткострокову платоспроможність.

В цілому, необоротні активи ПрАТ «СК «Перша» демонструють стале зростання, головним чином за рахунок централізованих страхових резервних фондів та інвестиційної нерухомості. Це вказує на стратегічне зміцнення довгострокової фінансової бази компанії. Оборотні активи у 2023 році різко скоротилися, проте у 2024 році почали стабілізуватися. Основними причинами були зміни в інвестиційній політиці, скорочення дебіторської заборгованості та зменшення частки перестраховика у резервах. Загальний обсяг активів зростає: повільно у 2023 році, але значно активніше у 2024 році, що свідчить про адаптацію компанії до ринкових умов та поступове відновлення фінансової динаміки. Динаміка показників підтверджує збалансований підхід компанії до управління активами, перерозподіл ресурсів на користь довгострокових інструментів та зменшення залежності від зовнішніх перестраховиків.

Проведений аналіз структури та динаміки активів страхової компанії дозволяє комплексно оцінити напрями інвестування, особливості ресурсного забезпечення та масштаби формування довгострокового потенціалу розвитку. Однак для повного розуміння фінансової стійкості та ефективності діяльності необхідним є дослідження пасивів, що відображають джерела фінансування активів та характер зобов'язань компанії. Тому доцільно перейти до аналізу структури та змін у пасивах страховика (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка пасиву балансу ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2022	2023	2024	2023 / 2022	2024 / 2023	2023 / 2022	2024 / 2023
Статутний капітал	60000	60000	60000	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	63148	42012	66231	-21136	24219	-33,47	57,65
Резервний капітал	5660	5660	7073	0	1413	0	24,96
Нерозподілений прибуток	14930	80542	117063	65612	36521	439,46	45,34
Інші резерви	28101	0	1155	-28101	1155	-100	
Усього власний капітал	171839	188214	251522	16375	63308	9,53	33,64
Відстрочені податкові зобов'язання	0	12712	0	12712	-12712	0	-100
Довгострокові забезпечення	2 155	0	0	0	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	2 155	0	0	0	0	0	0
Страхові резерви	646766	0	0	-646766	0	-100	0
Усього довгострокових зобов'язань і забезпечень	648921	12712	0	-636209	-12712	-98,04	-100
Поточна кредиторська заборгованість:							
з бюджетом	4797	10557	15277	5760	4720	120,08	44,71
зі страхування	254	558	851	304	293	119,69	52,51
з оплати праці	1100	2222	3692	1122	1470	102	66,16
одержаними авансами	9227	0	1557	-9227	1557	-100	+100
за страховою діяльністю	59520	697756	816624	638236	118868	1072,3	17,04
Поточні забезпечення	0	4833	4751	4833	-82	0	-1,70
Інші поточні зобов'язання	1437	10338	4539	8901	-5799	619,42	-56,09
Усього поточних зобов'язань	76335	726264	847291	649929	121027	851,42	16,66
Баланс	897095	927195	1098813	30100	171618	3,36	18,51

Джерело: побудовано та пораховано за даними звітності ПрАТ «Страхова компанія «Перша»

Статутний капітал упродовж 2022–2024 років залишався незмінним – 60000 тис. грн. Така стабільність є типовою для страхових компаній, оскільки зміна статутного капіталу проводиться лише за потреби докапіталізації або реструктуризації, чого компанія не потребувала.

У 2023 році відбулося зменшення капіталу в дооцінках на 21136 тис. грн або 33,47 %, у порівнянні з 2022 роком, що пов'язано з переглядом оцінки

окремих необоротних активів та зменшенням їх справедливої вартості. У 2024 році показник різко зріс на 24219 тис. грн або 57,65 %, у порівнянні з 2023 роком, що свідчить про проведення нової дооцінки, а саме інвестиційної нерухомості та основних засобів, які у 2024 році продемонстрували значний приріст.

У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком резервний капітал залишався незмінним – 5660 тис. грн. У 2024 році, у порівнянні з 2023 роком він збільшився на 1413 тис. грн або 24,96 %, досягнувши 7073 тис. грн, що свідчить про направлення частини чистого прибутку на зміцнення резервів відповідно до вимог НБУ.

Нерозподілений прибуток демонструє стрімке збільшення: у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком він зріс на 65612 тис. грн або 439,46 %, до 80542 тис. грн. У 2024 році його обсяг порівняно з 2023 роком ще зріс на 36521 тис. грн або 45,34 %, до 117063 тис. грн. Таке зростання свідчить про високу прибутковість діяльності компанії, збільшення валових премій, операційну ефективність та активне нарощення фінансового результату (рисунок 2.9).

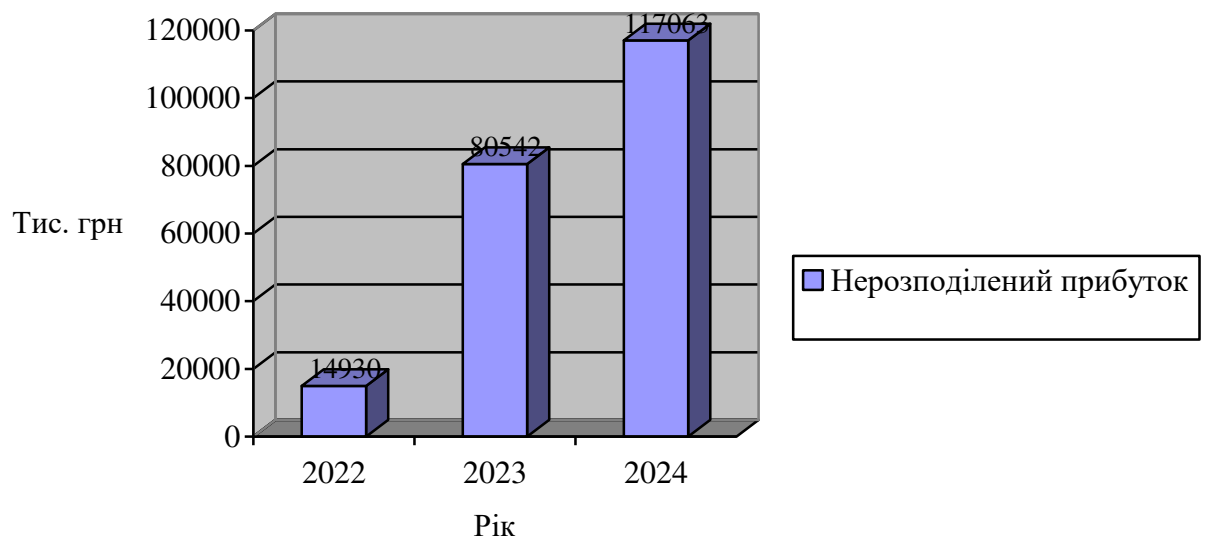

Рисунок 2.9 – Динаміка нерозподіленого прибутку ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.3

У 2023 році інші резерви повністю зникли, а у 2024 році були частково відновлені (+1155 тис. грн), що свідчить про перегляд структури резервного капіталу, їх трансформацію у інші власні джерела або використання резервів для покриття витрат, пов'язаних зі страхуванням у період високих ризиків.

Власний капітал збільшився у 2023 році на 16375 тис. грн або 9,53 %, порівняно з 2022 роком. У 2024 його обсяг зріс на 63308 тис. грн або 33,64 %, порівняно з 2023 роком і досягнув 251522 тис. грн. Зростання пояснюється головним чином збільшенням нерозподіленого прибутку та дооцінкою активів (рисунок 2.10).

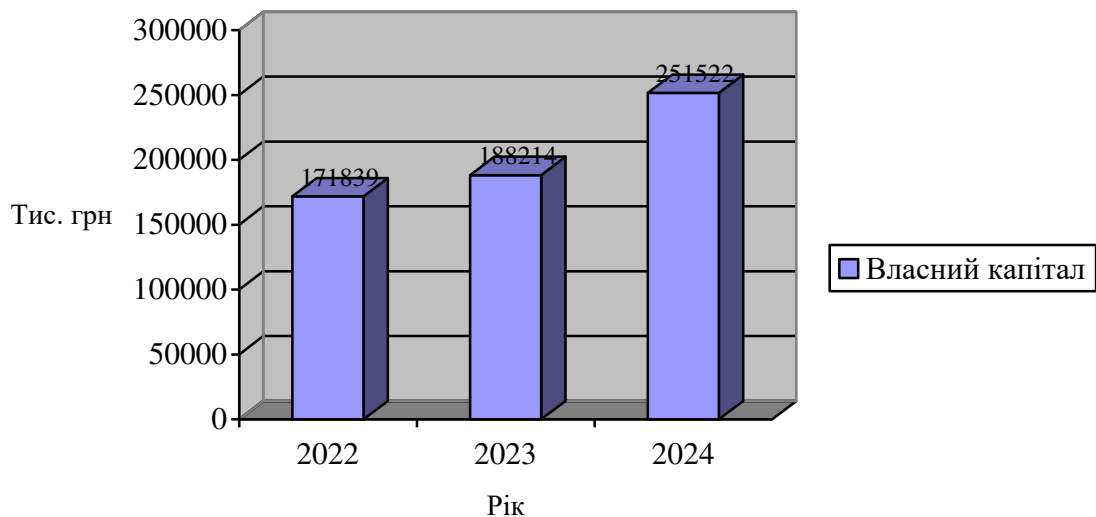

Рисунок 2.10 – Динаміка власного капіталу ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.3

У 2023 році у структурі пасиву балансу з'явилися відстрочені податкові зобов'язання у сумі 12712 тис. грн, що свідчить про зміни у різницях між бухгалтерським та податковим обліком після переоцінки активів. У 2024 році вони були списані, що пов'язано з вирівнюванням податкових різниць або зміною структури активів.

Довгострокові забезпечення та забезпечення витрат персоналу у 2023-2024 роках були відсутні у структура пасиву балансу, що свідчить про зміну політики забезпечення майбутніх виплат персоналу.

У 2022 році страхові резерви становили 646766 тис. грн, але у 2023–2024 роках вони були відображені у складі поточних зобов'язань, що спричинило технічне зменшення у 2023 році на 100%. Це результат зміни структури балансу, а не фактичного зникнення резервів.

Загальний обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень у 2023 році зменшився у порівнянні з 2022 роком на 636209 тис. грн або 98,04 %, а у 2024 така частина балансу взагалі була відсутня, що викликано перекласифікацією страхових резервів та списанням довгострокових зобов'язань.

У 2023 році зобов'язання з бюджетом збільшилися на 5760 тис. грн (+120,08 %), порівняно з 2022 роком. У 2024 році, порівняно з 2023 роком їх обсяг ще зріс на 4720 тис. грн або 44,71 %. Основною причиною таких змін стало збільшення податкових нарахувань, вищі фінансові результати та зростання обсягів операційної діяльності.

Зобов'язання зі страхування зросли у 2023 році на 304 тис. грн (+119,69 %) та у 2024 – на 293 тис. грн (+52,51 %). Така динаміка пов'язана зі збільшенням кількості укладених договорів та відкладених страхових виплат.

Зобов'язання з оплати праці у 2023 році збільшилися на 1122 тис. грн (+102%), а у 2024 – на 1470 тис. грн (+66,16%), що було спричинено зростанням чисельності персоналу, підвищенням заробітних плат, інфляційним тиском.

У 2023 році зобов'язання з одержаних авансів були відсутні, а у 2024 році знову зросли на 1557 тис. грн. Це свідчить про закриття попередніх договорів у 2023 році та їх відновлення у 2024 році.

Зобов'язання за страховою діяльністю у 2023 році, порівняно з 2022 роком зросли на 638236 тис. грн (+1072,3 %), а у 2024, порівняно з 2023 роком – ще на 118868 тис. грн (+17,04 %), що в першу чергу пов'язано з укрупненням страхового портфеля, збільшенням страхових премій та виплат, перекласифікацією страхових резервів до поточних зобов'язань.

Поточні забезпечення у 2023 році зросли до 4833 тис. грн, порівняно з 2022 роком, а у 2024 зменшилися на 82 тис. грн (-1,70%) порівняно з 2023 роком, що свідчить про стабільну практику формування забезпечень під майбутні виплати.

Інші поточні зобов'язання у 2023 році, порівняно з 2022 роком значно зросли на 8901 тис. грн (+619,42 %), а у 2024 році, порівняно з 2023 роком скоротилися на 5799 тис. грн (-56,09 %). Причиною таких змін стало коливання короткострокових операційних зобов'язань, зміни політики розрахунків із контрагентами.

Загальний обсяг поточних зобов'язання у 2023 році зріс на 649929 тис. грн (+851,42 %), у 2024 – на 121027 тис. грн (+16,66 %). Таке стрімке зростання пояснюється збільшенням поточних страхових резервів, виплатами та підвищенням операційної активності (рисунок 2.11).

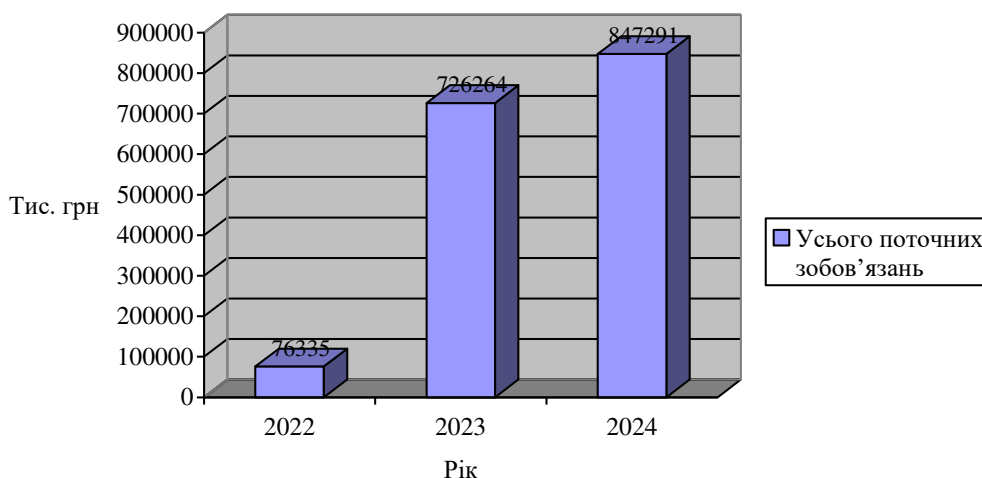

Рисунок 2.11 – Динаміка поточних зобов'язань ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках

Джерело: складено на основі таблиці 2.3

Таким чином, у 2022–2024 роках пасив балансу ПрАТ «СК «Перша»» зазнав суттєвих структурних змін. Основним джерелом зростання власного капіталу став нерозподілений прибуток, що підтверджує високу ефективність

діяльності компанії та якісне управління страховим портфелем. У той же час відбулося істотне скорочення довгострокових зобов'язань унаслідок перекласифікації страхових резервів у поточні, що стало причиною різкого збільшення короткострокових зобов'язань. Динаміка свідчить, що страхова компанія переорієнтувала свою фінансову модель у бік підвищення ліквідності, акумулювання резервів та ефективного розподілу прибутку. Загалом структура пасиву демонструє зростання фінансової стійкості, здатність компанії виконувати свої зобов'язання та накопичувати внутрішній капітал, що є позитивним сигналом для страхувальників та інвесторів.

Проведений аналіз активів і пасивів ПрАТ «СК «Перша»» за 2022–2024 роки дає можливість сформулювати цілісне уявлення про фінансовий стан та динаміку розвитку страхової компанії. У цей період страхова компанія демонструвало стійке зростання та адаптивність до зовнішніх викликів, зумівши зміцнити свої позиції на ринку навіть в умовах воєнної економіки та посилення регуляторних вимог.

Структура активів страховика зазнала суттєвих позитивних трансформацій. Найбільш помітно зріс обсяг необоротних активів, що свідчить про стратегічне посилення довгострокової фінансової бази. Значне нарощення централізованих страхових резервних фондів, збільшення інвестиційної нерухомості та оновлення матеріально-технічних засобів вказують на переорієнтацію інвестиційної політики в бік більш стабільних і менш ризикових активів. Таке рішення є виправданим у період макроекономічної нестабільності, коли збереження капіталу стає пріоритетом. Оборотні активи, хоча і продемонстрували спад у 2023 році, у 2024 році частково відновилися завдяки зростанню грошових коштів та оптимізації операційних процесів. Компанія також суттєво зменшила залежність від перестраховиків, що позначилось на структурі активів, але водночас зміцнило внутрішню фінансову стійкість.

Аналіз пасивів підтверджує покращення фінансового стану компанії та зростання її здатності виконувати зобов'язання. Власний капітал протягом двох

років суттєво зростав, головним чином завдяки збільшенню нерозподіленого прибутку та проведенню дооцінок активів. Це свідчить про успішну операційну діяльність, правильну тарифну політику та ефективне управління страховими ризиками. Одночасно змінилася структура зобов'язань. Довгострокові зобов'язання скоротилися через перекласифікацію страхових резервів, які були перенесені до складу поточних зобов'язань. Це технічна зміна, яка не вплинула на фінансову стійкість компанії, але суттєво збільшила загальний обсяг поточних зобов'язань у 2023 році. Зростання податкових, страхових та операційних зобов'язань у 2024 році узгоджується з розширенням обсягів діяльності та збільшенням страхового портфеля.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що ПрАТ «СК «Перша»» продемонструвало стабільний і зважений розвиток. Компанія активно нарощувала активи, збільшувала власний капітал і підтримувала належний рівень страхових резервів, що є ключовою умовою фінансової надійності. Її дії свідчать про продуману і консервативну фінансову політику, спрямовану на довгострокову стабільність, контроль ризиків та ефективність управління ресурсами. У складних економічних умовах компанія підтвердила свою спроможність забезпечувати виконання зобов'язань перед страхувальниками, що підвищує її конкурентоспроможність і довіру клієнтів.

3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ПЕРША»

Сучасні умови функціонування страхових компаній в Україні характеризуються високим рівнем економічної невизначеності, зумовленої воєнним станом, трансформацією фінансових ринків, нестабільністю макроекономічних показників та посиленням регуляторних вимог з боку Національного банку України. У таких обставинах питання забезпечення та підвищення економічної безпеки страховиків набуває особливої актуальності, оскільки від рівня їхньої фінансової стійкості, платоспроможності та здатності ефективно реагувати на загрози залежить не лише стабільність окремих компаній, а й функціонування всього страхового ринку.

Економічна безпека страхової компанії є комплексною категорією, що охоплює систему фінансових, організаційно-управлінських і стратегічних заходів, спрямованих на захист її інтересів від внутрішніх та зовнішніх ризиків. Ефективне управління економічною безпекою передбачає постійний моніторинг основних показників діяльності, своєчасну діагностику загроз, оцінювання вразливостей та формування механізмів їх мінімізації. Особливої ваги набувають інструменти діагностики, які дозволяють виявити проблемні зони, визначити рівень фінансової стійкості компанії та обґрунтувати напрями подальшого розвитку.

ПрАТ «Страхова компанія «Перша»» є одним із провідних учасників українського страхового ринку, що активно адаптується до змін зовнішнього середовища та демонструє високий рівень операційної ефективності. Аналіз її економічної безпеки дозволяє простежити, які управлінські рішення, підходи до формування резервів, інвестиційні стратегії та організаційні механізми сприяють стабільності діяльності в умовах зростання ризиків.

Проаналізуємо фінансові результати діяльності ПрАТ «СК «Перша» у 2022-2024 роках (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Фінансові результати діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2022	2023	2024	2023/2022	2024 / 2023	2023/2022	2024 / 2023
Чисті зароблені страхові премії	417605	750141	1046864	332536	296723	79,63	39,56
Премії підписані, валова сума	549617	0	1122721	-549617	1122721	-100,00	0
Премії, передані у перестраховування	(81203)	0	0	81203	0	-100,00	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	24339	0	75857	-24339	75857	-100,00	0
Зміна частки перестрах. у резерві незароблених премій	-26470	0	0	26470	0	-100,00	0
Собівартість реалізованої продукції	(115291)	(720648)	(974100)	-605357	-253452	525,07	35,17
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	(174797)	0	0	174797	0	-100,00	0
Валовий прибуток	127517	29493	72764	-98024	43271	-76,87	146,72
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	499	0	0	-499	0	-100,00	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	-29308	0	0	29308	0	-100,00	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	-50688	0	0	50688	0	-100,00	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	21380	0	0	-21380	0	-100,00	0
Інші операційні доходи	54640	1876	86148	-52764	84272	-96,57	4492,11
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	1 520	0	0	0	0	0	0
Адміністративні витрати	(107871)	0	(109359)	107871	-109359	-100,00	0
Витрати на збут	(19098)	0	0	19098	0	-100,00	0
Інші операційні витрати	(36914)	(17451)	(18946)	19463	-1495	-52,73	8,57
Фінансовий результат від операційної діяльності	(10535)	13918	30607	24453	16689	-232,11	119,91
Інші фінансові доходи	34289	105239	60271	70950	-44968	206,92	-42,73
Фінансові витрати	0	(54939)	(7867)	-54939	47072	#DIV/0!	-85,68
Інші витрати	(20)	(13873)	(4977)	-13853	8896	69265,00	-64,12
Фінансовий результат до оподаткування	23734	59241	78541	35507	19300	149,60	32,58
Витрати (дохід) з податку на прибуток	(18141)	(30978)	(42262)	-12837	-11284	70,76	36,43
Чистий фінансовий результат	5593	28263	36279	22670	8016	405,33	28,36

Джерело: побудовано та пораховано за даними звітності страховика

Упродовж 2022–2024 років фінансові результати ПрАТ «СК «Перша»» демонструють стійку позитивну динаміку, яка відображає як зростання обсягів діяльності, так і покращення ефективності управління витратами та страховими ризиками. Насамперед варто відзначити значне збільшення чистих зароблених страхових премій: у 2023 році їх обсяг зріс на 332536 тис. грн, або на 79,63 % порівняно з 2022 роком, а у 2024 році – ще на 296723 тис. грн, що становить 39,56 % приросту. Така динаміка свідчить про розширення страхового портфеля, зростання довіри клієнтів до компанії та посилення її конкурентоспроможності на ринку.

Разом з тим суттєво збільшилася собівартість реалізованих страхових послуг: у 2023 році вона зросла на 605357 тис. грн (+525,07 %), а у 2024 році – на 253452 тис. грн (+35,17 %). Це пояснюється підвищенням рівня страхових виплат, інфляційним тиском та розширенням спектра страхових продуктів, що потребують більшого фінансового забезпечення. Такий значний приріст витрат у 2023 році спричинив різке скорочення валового прибутку – на 98024 тис. грн (–76,87 %). Проте у 2024 році ситуація стабілізувалася: валовий прибуток зріс на 43 271 тис. грн, що вказує на покращення співвідношення премій і витрат.

Помітним є й коливання інших операційних доходів. У 2023 році вони скоротилися на 52764 тис. грн (–96,57 %), що свідчить про відсутність разових або непрофільних доходів, які були наявні у 2022 році. Водночас у 2024 році цей показник різко зріс – на 84272 тис. грн (+4492 %), що, ймовірно, пов'язано з переоцінкою активів, отриманням штрафних санкцій або відшкодувань за судовими рішеннями.

Фінансовий результат від операційної діяльності також продемонстрував позитивну динаміку: покращення у 2023 році на 24453 тис. грн порівняно з 2022 роком, а у 2024 році – ще на 16689 тис. грн (+119,91 %). Це є ознакою того, що компанія ефективно контролює операційні витрати та нарощує прибуткові сегменти діяльності.

Найважливішим підсумковим показником є чистий прибуток, який у 2023 році збільшився на 22670 тис. грн (+405,33 %), а у 2024 році – ще на 8016 тис.

грн (+28,36 %). Постійне зростання прибутковості свідчить про ефективну бізнес-модель, зважену тарифну політику та якісне управління страховими ризиками.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що фінансова діяльність ПрАТ «СК «Перша»» у 2022–2024 роках характеризується активним розвитком, стійким розширенням портфеля та поступовим зміцненням операційної ефективності. Компанія успішно адаптується до ринкових умов та показує стабільне зростання прибутковості, що підтверджує її конкурентні переваги та високий рівень фінансової стійкості.

Фінансові результати страхової компанії ПрАТ «СК «Перша»» у 2023–2024 роках свідчать про поступове зміцнення її економічної безпеки, попри суттєві коливання окремих статей балансу та витрат. Базуючись на даних звітності, було розраховано ключові показники фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності та структури капіталу, які дають комплексну характеристику рівня захищеності компанії від фінансових ризиків (таблиця 3.2).

Фінансово-економічний стан страхової компанії демонструє суперечливі тенденції, що поєднують як позитивні зміни, так і суттєві ризики для її економічної безпеки. Показники фінансової стійкості у 2024 році загалом покращилися: коефіцієнт автономії зріс до 0,229 і перевищив нормативне значення, що вказує на зростання частки власного капіталу та підсилення фінансової незалежності компанії. Одночасно з цим зменшився коефіцієнт фінансової залежності, а покриття зобов'язань власним капіталом зросло, що свідчить про поліпшення здатності страховика виконувати свої боргові зобов'язання за рахунок власних ресурсів. Таким чином, базові елементи фінансової стійкості демонструють позитивну динаміку.

Показники ліквідності, навпаки, продемонстрували деяке погіршення. Загальна ліквідність знизилася до 0,46, що є нижчим за стандартне нормативне значення, хоча для страхових компаній такий рівень є типовим через специфіку структури їх активів.

Таблиця 3.2 – Основні показники для визначення рівня економічної безпеки ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2023-2024 роках

Показник	Рік		Абсол. відхил. (+,-)	Характеристика
	2023	2024		
Показники фінансової стійкості				
Коефіцієнт автономії	0,203	0,229	0,026	Показник перевищує норматив $\geq 0,2$ у 2024, фінансова незалежність зростає
Коефіцієнт фінансової залежності	0,797	0,771	-0,026	Зменшення боргового навантаження, позитивна тенденція
Покриття зобов'язань власним капіталом	0,26	0,3	0,04	Зростає здатність покривати борги власними коштами
Показники ліквідності				
Загальна ліквідність	0,51	0,46	-0,05	Нижче нормативу ≥ 1 , типово для страхових компаній
Абсолютна ліквідність	0,31	0,27	-0,04	Достатньо коштів для покриття термінових витрат
Показники рентабельності				
ROA (рентабельність активів), %	3,05	3,3	0,25	Невелике зростання ефективності використання активів
ROE (рентабельність власного капіталу), %	15	14,4	-0,6	Незначне зниження через збільшення капіталу, але показник залишається високим
Рентабельність премій, %	3,47	3,25		Дозволяє оцінити ефективність страхового бізнесу
Страхові ризики				
Частка страхових виплат від отриманих премій (Loss ratio), %	44,7	47	2,3	Показник перебуває на прийнятному рівні для страхового сектору.
Частка страхових премій витрачена на операційні витрати (Expense ratio), %	14,2	87,2	73	Велика частка премій йде на витрати, що може зменшувати прибуток або призводити до збитковості.
Загальна ефективність страхової компанії (Combined ratio), %	58,9	134,2	76	Показує загальну ефективність: <100% – прибутково, >100% – збитково

Джерело: побудовано та пораховано за даними звітності страховика

Абсолютна ліквідність також зменшилася, однак залишається на мінімально прийнятному рівні. Це свідчить про певне звуження можливостей швидко покривати поточні зобов'язання, хоча загалом ліквідність поки не становить критичної загрози.

Рентабельність діяльності залишається відносно стабільною, хоча й спостерігається незначне зниження. Рентабельність активів зросла до 3,3 %, що означає підвищення ефективності використання активів. Водночас

рентабельність власного капіталу незначно зменшилася, але зберігається на високому рівні, що свідчить про достатню прибутковість власного капіталу. Рентабельність страхових премій продемонструвала незначне падіння, що може бути ознакою погіршення ефективності страхового бізнесу.

Найбільші ризики для економічної безпеки компанії зосереджуються у сфері страхових витрат. Незважаючи на те, що частка страхових виплат перебуває в межах нормативних значень і не становить загрози, різке зростання частки операційних витрат до 87,2 % є критичним сигналом. Саме цей фактор призвів до зростання комбінованого коефіцієнта до 134,2 %, що перевищує поріг ефективності. Значення більше 100 % означає, що компанія працює зі збитком за основною страховою діяльністю: виплати та витрати перевищують страхові премії.

Проведений аналіз коефіцієнтів дав змогу оцінити поточний стан економічної безпеки страхової компанії, виявивши як позитивні тенденції, так і потенційні загрози її стабільності. Однак числові показники, хоча й дозволяють об'єктивно визначити рівень фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності та ризиковості діяльності, не відображають повною мірою стратегічного становища страхової компанії в зовнішньому та внутрішньому середовищі. Для ширшого, комплекснішого розуміння економічної безпеки необхідно доповнити кількісні оцінки якісним аналізом ключових факторів, що впливають на розвиток страховика.

У цьому контексті доцільним є застосування SWOT-аналізу як інструменту стратегічної діагностики економічної безпеки. Він дозволяє не лише узагальнити результати фінансових показників, але й виявити сильні та слабкі сторони компанії, а також визначити зовнішні можливості та загрози, що формують рівень її стійкості на ринку (рисунок 3.1). Поєднання результатів аналізу коефіцієнтів із SWOT-аналізом забезпечує комплексне бачення поточного стану та перспектив розвитку страхової компанії, сприяючи більш обґрунтованому прийняттю управлінських рішень щодо підвищення рівня її економічної безпеки.

<p style="text-align: center;">Сильні сторони</p> <p>Зростання фінансової стійкості: коефіцієнт автономії підвищується, що свідчить про збільшення частки власного капіталу.</p> <p>Зменшення боргового навантаження: поліпшення структури капіталу та зниження фінансових ризиків.</p> <p>Достатній рівень рентабельності: ROA та ROE залишаються на прийнятних рівнях, що вказує на ефективність управління активами та капіталом.</p> <p>Контрольований рівень страхових виплат (Loss Ratio), що відповідає нормативним межах.</p> <p>Наявність сформованої клієнтської бази.</p> <p>Наявність професійного досвіду роботи на ринку та репутації компанії.</p>	<p style="text-align: center;">Слабкі сторони</p> <p>Критичне зростання операційних витрат, що призвело до високого Expense Ratio (87,2%).</p> <p>Збитковість страхової діяльності у 2024 році (Combined Ratio >100%).</p> <p>Зниження показників ліквідності, що може ускладнювати виконання короткострокових зобов'язань.</p> <p>Незначне падіння рентабельності страхових премій, що свідчить про зниження ефективності страхового бізнесу.</p> <p>Високі адміністративні витрати або неефективна структура управління, яка може потребувати оптимізації.</p> <p>Залежність від економічної ситуації в країні, що впливає на платоспроможність клієнтів і рівень страхових премій.</p>
<p style="text-align: center;">Можливості</p> <p>Розширення лінійки страхових продуктів, включаючи цифрові та інноваційні продукти.</p> <p>Впровадження технологій InsurTech: онлайн-продажі, автоматизація врегулювання збитків, ШІ-оцінка ризиків.</p> <p>Підвищення операційної ефективності через оптимізацію процесів та скорочення витрат.</p> <p>Посилення партнерств з банками, автосалонами, клініками, що розширює канали збуту.</p> <p>Залучення нових клієнтів завдяки підвищенню якості сервісу та впізнаваності бренду.</p>	<p style="text-align: center;">Загрози</p> <p>Загострення конкуренції на страхового ринку, що може знижувати ціну продуктів і маржу.</p> <p>Загальна економічна невизначеність та інфляція, що впливають на собівартість та рівень виплат.</p> <p>Зростання кількості страхових випадків (військові ризики, погіршення інфраструктури, стихійні лиха).</p> <p>Регуляторні зміни, що можуть ускладнити діяльність.</p> <p>Ризик втрати клієнтів через зменшення платоспроможності страхувальників.</p>

Рисунок 3.1 – SWOT-аналіз ПрАТ «Страхова компанія «Перша»

ПрАТ «Страхова компанія «Перша» має низку важливих сильних сторін: фінансову стійкість, стабільні показники рентабельності та контрольований рівень збитковості страхових випадків. Однак такі слабкі сторони як значне зростання витрат, зниження рентабельності премій і погіршення ліквідності – створюють реальні ризики для її економічної безпеки.

Отже, на основі проведеного аналізу визначено, що рівень економічної безпеки ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2024 році можна охарактеризувати як середній та нестійкий. З одного боку, спостерігається зміцнення фінансової стійкості та збереження прийнятного рівня рентабельності, але з іншого – стрімке зростання операційних витрат та збитковість страхової діяльності становлять серйозну загрозу.

Для підвищення економічної безпеки компанії необхідно вжити заходів щодо оптимізації витрат, перегляду тарифної політики, андеррайтингової політики, контролю ефективності внутрішніх бізнес-процесів та механізму управління економічною безпекою.

Напрями удосконалення системи управління економічної безпеки ПрАТ «Страхова компанія «Перша» наведені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Напрями удосконалення управління економічної безпеки ПрАТ «Страхова компанія «Перша»

Напрямок удосконалення	Заходи
Підвищення фінансової стійкості та капіталізації	Оптимізація структури капіталу: збільшення частки власного капіталу, зменшення короткострокових зобов'язань. Нарощування страхових резервів відповідно до ризикового профілю портфеля. Управління збитковістю через актуалізацію тарифів та вибір оптимальної моделі перестраховування.
Зменшення операційних витрат і підвищення ефективності діяльності	Перегляд адміністративних витрат, оптимізація кадрової чисельності та функцій. Цифровізація бізнес-процесів: автоматизація врегулювання збитків, електронний документообіг, CRM-системи. Впровадження системи контролінгу витрат і KPI для підрозділів. Перегляд комісійних винагород посередників.
Удосконалення управління ризиками	Формування єдиної системи ризик-менеджменту відповідно до стандартів Solvency II. Проведення регулярного стрес-тестування страхових резервів і платоспроможності. Виявлення та оцінювання страхових, ринкових, кредитних та операційних ризиків. Використання математичних моделей прогнозування збитковості портфеля.
Розвиток продуктової політики та ринкової стратегії	Розширення лінійки страхових продуктів (кіберстрахування, health-tech програми, мікрострахування). Впровадження гнучкого тарифоутворення з урахуванням ризикових параметрів. Активізація онлайн-каналів продажу та партнерств (банки, автосалони, медичні центри).
Посилення системи внутрішнього контролю	Вдосконалення політик фінансового моніторингу та комплаєнсу. Регулярні внутрішні аудити та аудит ризиків. Удосконалення механізмів запобігання шахрайству.

Джерело: запропоновано автором

Удосконалення управління економічною безпекою страхової компанії має здійснюватися комплексно – через посилення фінансової стійкості, оптимізацію

витрат, впровадження сучасних технологій та підвищення якості обслуговування. Застосування різноманітних методів діагностики забезпечує можливість всебічно оцінити ризики, виявити слабкі місця та сформувавши ефективні управлінські рішення для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності страховика.

Окрім запропонованих напрямків розвитку та посилення економічної безпеки, важливим завданням є вдосконалення самого механізму управління економічною безпекою страхової компанії. Це зумовлено тим, що ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від здатності страховиків своєчасно виявляти зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, оцінювати рівень загроз і реагувати на них на основі достовірної та оперативної діагностики. У цьому контексті доцільно сформувавши інтегрований механізм управління економічною безпекою, який включатиме не лише традиційні управлінські інструменти, а й систему постійного моніторингу та діагностики її рівня (рисунок 3.2).

Запропонований механізм управління економічною безпекою страхової компанії демонструє комплексний взаємозв'язок його ключових елементів та охоплює організаційну, діагностичну, функціональну й моніторингову складові, що разом формують цілісну систему забезпечення стабільності діяльності страховика. Організаційна складова визначає структуру управління, інструменти, принципи та важелі впливу, які забезпечують упорядкованість процесів і координацію дій відповідальних підрозділів.

Діагностична складова механізму полягає у систематичному зборі, обробці та інтерпретації інформації щодо стану фінансових, операційних і стратегічних показників діяльності страхової компанії з метою своєчасного виявлення загроз, оцінки рівня ризиків та визначення тенденцій зміни економічної безпеки. Вона забезпечує об'єктивне вимірювання ключових індикаторів, порівняння фактичних параметрів із нормативними та прогнозними значеннями, а також формування обґрунтованих управлінських висновків.

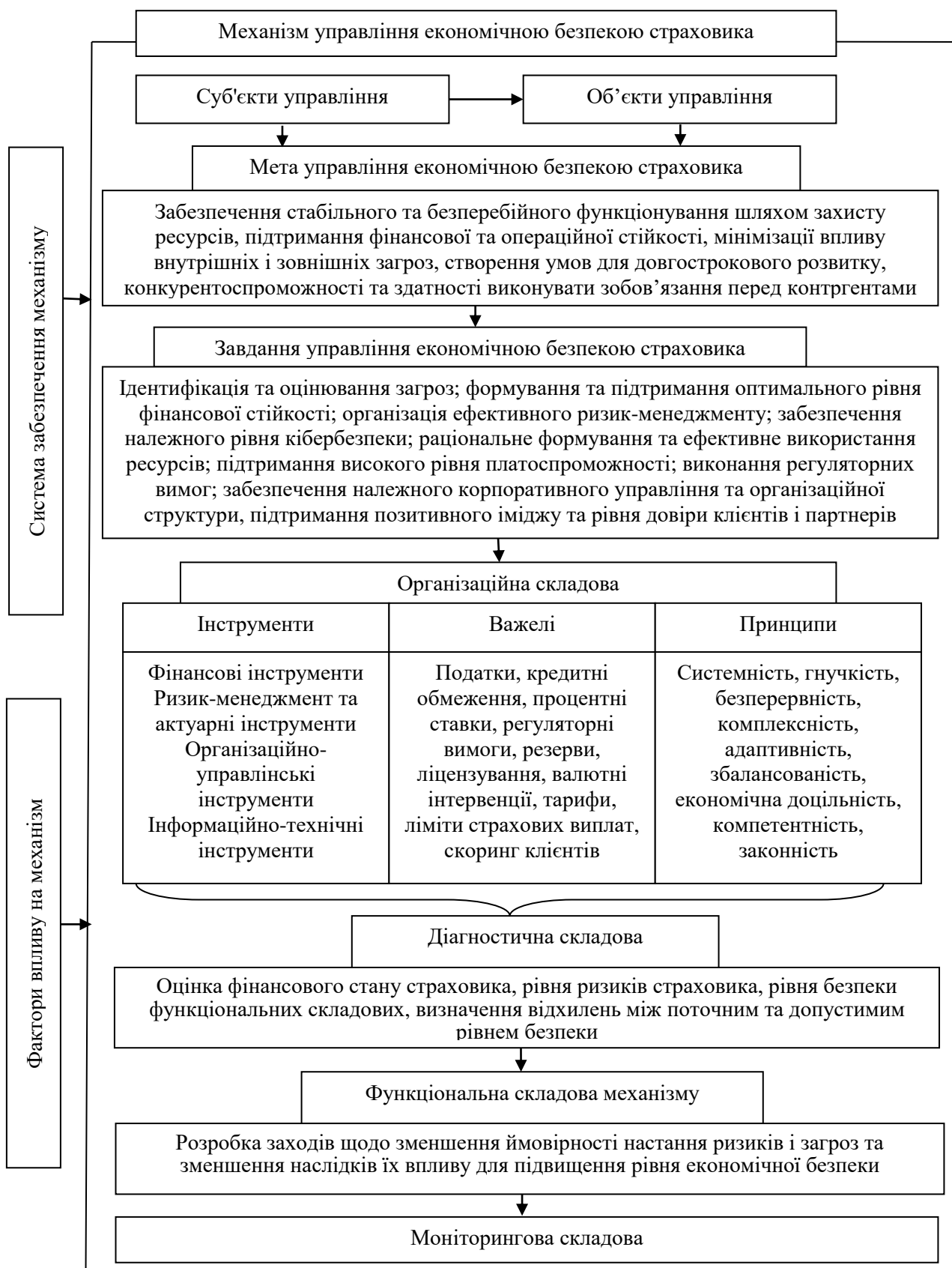

Рисунок 3.2 – Механізм управління економічною безпекою страхової компанії

Джерело: запропоновано автором

Функціональна складова полягає у розробці та реалізації комплексу заходів, спрямованих на зменшення ймовірності настання ризиків і загроз, а також на мінімізацію негативних наслідків їх впливу з метою підвищення рівня економічної безпеки страхової компанії. Вона охоплює впровадження превентивних, захисних та компенсаторних дій, спрямованих на посилення стійкості компанії до внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів. До таких заходів належать оптимізація структури капіталу та витрат, удосконалення тарифної політики, диверсифікація страхового портфеля, підвищення ефективності андеррайтингу, зміцнення системи ризик-менеджменту та внутрішнього контролю. У межах функціональної складової забезпечується також організація механізмів оперативного реагування на загрози, розробка антикризових планів, створення систем захисту від шахрайства, підвищення рівня інформаційної безпеки та удосконалення бізнес-процесів. Сукупність цих заходів формує практичну основу для підтримання стабільності страхової компанії, забезпечення її конкурентоспроможності та зниження вразливості до ризиків.

Моніторингова складова забезпечує постійне спостереження за станом економічної безпеки, своєчасне виявлення відхилень та оперативне коригування управлінських рішень. Інтеграція цих трьох складових дозволяє страховій компанії не лише своєчасно ідентифікувати ризики та ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища, а й підтримувати належний рівень стійкості, конкурентоспроможності та забезпечувати довгостроковий розвиток в умовах зростаючої невизначеності.

Важливо підкреслити, що механізм управління економічною безпекою враховує вплив факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, що визначають умови функціонування страхової компанії. Йдеться про ринкові, економічні, регуляторні, технологічні, соціально-політичні та організаційні чинники, здатні змінювати рівень загроз і формувати нові виклики. Урахування цих факторів забезпечує адаптивність та гнучкість механізму, дозволяючи страховій компанії своєчасно ідентифікувати ризики, ефективно реагувати на

зміни зовнішнього середовища, підтримувати належний рівень стійкості та конкурентоспроможності, а також забезпечувати довгостроковий розвиток в умовах зростаючої невизначеності. Крім того, механізм включає систему забезпечення, яка охоплює управлінське, економічне, організаційне, правове, інформаційне, кадрове та технологічне забезпечення. Ця система створює необхідні передумови та ресурси для реалізації управлінських рішень і підтримання ефективності всіх елементів механізму.

ВИСНОВКИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто погляди науковців на сутність поняття «економічна безпека страхової компанії» та запропоновано авторський підхід до трактування даного поняття. Запропонований підхід поєднує ключові складові економічної безпеки та, на відміну від існуючих підходів, інтерпретує економічну безпеку не лише як статичний фінансовий стан, а як безперервний процес, спрямований на забезпечення стійкості, ефективності та розвитку страхової компанії. Такий підхід інтегрує стратегічний, управлінський, ресурсний і ринковий аспекти функціонування страховика, підкреслюючи важливість гармонійної взаємодії всіх елементів системи безпеки. Крім того, воно охоплює не тільки внутрішні параметри стабільності компанії, але й її здатність своєчасно адаптуватися до зовнішніх загроз та дотримуватися зобов'язань перед учасниками страхового ринку. У ході дослідження розглянуто функціональну структуру економічної безпеки страхової компанії та виокремлено фінансову, кадрову, інформаційну, правову, техніко-технологічну, іміджеву, інноваційну складові.

У роботі досліджено процедуру проведення діагностики економічної безпеки страхової компанії та визначено особливості комплексної діагностики як інструмент управління економічною безпекою страхової компанії.

У другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз вітчизняного ринку страхування у 2022-2024 роках. Аналіз ключових індикаторів функціонування страхового ринку свідчить про суттєву трансформацію галузі під впливом воєнних, економічних та регуляторних чинників. Страховий сектор продемонстрував одночасно і високі рівні вразливості, і здатність до адаптації. Найпомітнішою тенденцією стало значне скорочення кількості страхових компаній, що вказує на посилення регуляторних вимог, підвищення бар'єрів до діяльності та природний процес консолідації ринку. Попри це, більшість фінансових індикаторів, таких як обсяг страхових премій, чисті премії, валові

та чисті виплати, демонструють позитивну динаміку, що свідчить про зростання попиту на страхові послуги та підвищення ролі страхування у системі фінансового захисту населення й бізнесу.

У роботі здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2022-2024 роках. У цей період страхова компанія демонструвало стійке зростання та адаптивність до зовнішніх викликів, зумівши зміцнити свої позиції на ринку навіть в умовах воєнної економіки та посилення регуляторних вимог. Структура активів страховика зазнала суттєвих позитивних трансформацій. Найбільш помітно зріс обсяг необоротних активів, що свідчить про стратегічне посилення довгострокової фінансової бази. Значне нарощення централізованих страхових резервних фондів, збільшення інвестиційної нерухомості та оновлення матеріально-технічних засобів вказують на переорієнтацію інвестиційної політики в бік більш стабільних і менш ризикових активів. Аналіз пасивів підтверджує покращення фінансового стану компанії та зростання її здатності виконувати зобов'язання. Власний капітал протягом двох років суттєво зростав, головним чином завдяки збільшенню нерозподіленого прибутку та проведенню дооцінок активів. Це свідчить про успішну операційну діяльність, правильну тарифну політику та ефективне управління страховими ризиками. Одночасно змінилася структура зобов'язань. Довгострокові зобов'язання скоротилися через перекласифікацію страхових резервів, які були перенесені до складу поточних зобов'язань.

У ході дослідження було проаналізовано показники, які характеризують рівень економічної безпеки страхової компанії. Найбільші ризики для економічної безпеки компанії зосереджуються у сфері страхових витрат. Незважаючи на те, що частка страхових виплат перебуває в межах нормативних значень і не становить загрози, різке зростання частки операційних витрат до 87,2 % є критичним сигналом. У роботі здійснено SWOT-аналіз ПрАТ «Страхова компанія «Перша». ПрАТ «Страхова компанія «Перша» має низку важливих сильних сторін: фінансову стійкість, стабільні показники

рентабельності та контрольований рівень збитковості страхових випадків. Однак такі слабкі сторони як значне зростання витрат, зниження рентабельності премій і погіршення ліквідності – створюють реальні ризики для її економічної безпеки.

Для підвищення економічної безпеки компанії необхідно вжити заходів щодо оптимізації витрат, перегляду тарифної політики, андеррайтингової політики, контролю ефективності внутрішніх бізнес-процесів. Окрім запропонованих напрямків розвитку та посилення економічної безпеки, важливим завданням є вдосконалення самого механізму управління економічною безпекою страхової компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов М. Д. Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки страхових компаній в сучасних умовах воєнного стану в країні [Електронний ресурс] / М.Д. Абрамов // Інвестиції: практика та досвід. 2024. – № 7. – Режим доступу: <https://www.nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3432/3468> (дата звернення 15.10.2025)

2. Абрамов М. Д. Роль комплексної діагностики в забезпеченні економічної безпеки страхових компаній під час воєнного стану в Україні [Електронний ресурс]/ М.Д. Абрамов // Ефективна економіка. 2024. – № 2. – Режим доступу: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3141> (дата звернення 10.10.2025)

3. Андрієнко В.М. Сутність та місце безпеки ринку страхових послуг в економічній безпеці держави/ В.М. Андрієнко, Р.В. Кобко // Економіка та держава. – 2017. – № 5. – С. 24-28.

4. Бобиль В. В. Складові елементи економічної безпеки страхової компанії / В. В. Бобиль, О. А. Топоркова, І. Г. Аберніхіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 4. – С. 19-23.

5. Бовсуновська Г. С. Тенденції розвитку страхового ринку в контексті забезпечення економічної безпеки країни / Г. С. Бовсуновська // Економіка розвитку. – 2017. – № 3. – С. 53-58.

6. Герасимова І. Управління фінансовими ризиками страхових компаній з метою забезпечення економічної безпеки / І. Герасимович// Економічний простір. – 2016. – № 115. – С. 112–125.

7. Гладчук О. Фінансова безпека українських страхових компаній [Електронний ресурс]/ О. Гладчук // Економіка та суспільство. – 2023. – №55. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2863/2787>

8. Гнилицька Л.В. Сучасний досвід формування системи забезпечення економічної безпеки в страхових компаніях України / Л.В. Гнилицька, А.В. Савельєва // Фінанси, облік і аудит. – 2015. – Вип. 1. – С. 186-197.

9. Гончаренко А.С. Стратегічні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки страхових компаній у контексті розвитку конкурентоспроможного ринку страхових послуг / А.С. Гончаренко, Н.В. Зачосова, О.В. Коваль// Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні наук. – 2020. – № 2. – С. 160-168.

10. Грубінка І. Особливості формування ринку страхових послуг в Україні / І. Грубінка, О. Грицина // Вісник Львівського національного аграрного університету. Економіка АПК. – 2021. – № 28. – С. 79-83.

11. Дрималовська Х.В. Основні риси сучасного світового ринку страхових послуг / Х.В. Дрималовська, Р.О. Кирилюк // Бізнес Інформ. – 2021. – № 4. – С. 36-41.

12. Житар М.О. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / М.О. Житар // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 61. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3733/3655> (дата звернення 10.11.2025)

13. Ігнатович Л. С. Дослідження ймовірності банкрутства страхової компанії / Л.С. Ігнатович // Економіка та управління підприємствами. – 2021. – Вип. 3(26). – С. 47-52.

14. Корват О.В. Методичні особливості оцінювання рівня безпеки страхового ринку/ О.В. Корват // Інфраструктура ринку. – 2017. – Вип. 6. – С. 208-212.

15. Кривошлик Т. Сутність та місце фінансової безпеки страхової компанії у системі фінансової безпеки страхової компанії / Т. Кривошлик, Т. Татаріна, І. Лещенко// Підприємництво та інновації. – 2024. – № 32. – С. 172-179.

16. Кудак В.М. SWOT-аналіз, як інструмент забезпечення економічної безпеки страхових компаній/ В. М. Кудак //Вчені записки Університету «КРОК». Серія «Економіка». – 2014.– Вип.35. – С. 123-129

17. Маргасова В. Г. Проблемні питання функціонування страхового ринку України та особливостей його пруденційного регулювання / В.Г. Маргасова, Д.П. Коваленко // Науковий вісник Полісся. – 2019. – № 3 (19). – С. 17-21.

18. Марківська А. Сутність та особливості управління економічною безпекою страхових компаній / А. Марківська, Л. Матвійчук // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2025

19. Масюк Ю.В. Особливості управління фінансово-економічною безпекою страхової компанії [Електронний ресурс] / Ю.В. Масюк// Ефективна економіка. – 2024 – № 10. – Режим доступу: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4863> (дата звернення: 20.09.2025).

20. Матвійчук Л.О. Концептуальні аспекти фінансової безпеки страхових компаній/ Л.О. Матвійчук // Вісник Одеського національного університету. – 2013. – Т.18, Вип. 2 (1). – С. 30-32.

21. Нагайчук Н.Г. Інструментарій управління економічною безпекою страховиків/ Н.Г. Нагайчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 195-198.

22. Налукова Н. Інтегральні моделі оцінки ймовірності банкрутства страховика у сучасних умовах / Н. Налукова // Світ фінансів. – 2017. – № 4(53). – С. 100-110

23. Омельчук Л. В. Наукові підходи до розуміння діагностики фінансового стану вітчизняних страхових компаній / Л. В. Омельчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2017. – Вип. 2. – С. 226–238

24. Омельчук Л. В. Оцінка загроз та ризиків економічній безпеці страхових компаній / Л. В. Омельчук // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2018. – № 21. – С. 201–207.

25. Омельчук Л. В. Сутнісні характеристики економічної безпеки страхової компанії з позиції теорії безпекознавства [Електронний ресурс] / Л.В. Омельчук// Ефективна економіка. – 2018. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6621> (дата звернення: 10.09.2025).

26. Омельчук Л. В. Формування системи управління економічною безпекою страхових компаній / Л. В. Омельчук // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2017. – Вип. 54. – С. 309–317.

27. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>

28. Офіційний сайт ПрАТ «Страхова компанія «Перша» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://persha.ua/>

29. Ревак І.О. Структура та функціональне призначення механізму управління економічною безпекою страхових компаній / І.О. Ревак, Л.В. Омельчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 1. – С. 128–137.

30. Ревенко Д. С. Концепція моделювання діагностики й управління стійкістю соціально-економічних систем / Д. С. Ревенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2016. – Вип. 18(2). – С. 194-197.

31. Семенча І.Є. Аналіз сучасного стану трансформаційних змін на страховому ринку України / І.Є. Семенча, А.Е. Уаба // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2021. – Вип. 39. – С. 141–146.

32. Ситник Н. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни / Н. Ситник, М. Михайлюк// Молодий вчений. – 2023. – № 5. – С. 169-173

33. Ситник Н. Фінансово-економічна безпека страхової компанії та її забезпечення [Електронний ресурс]/ Н. Ситник, М. Тишковець // Економіка та суспільство. – 2022. – №38. – Режим доступу:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1262/1216> (дата звернення 05.09.2025)

34. Ситник Н.С. Оцінка фінансової безпеки страхового ринку в сучасних умовах / Н.С. Ситник, О.В. Кравцова // Бізнес Інформ. – 2019. – № 10. – С. 219–225.

35. Слободянюк О.В. Страховий ринок: драйвер економічної безпеки/ О.В. Слободянюк, І.Ф. Примаченко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна). – 2023. – № 1. – С. 88–94.

36. Тимошик Н. С. Оптимізація фінансових ризиків страхових компаній / Н.С. Тимошик // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах», 31 березня 2020 року. – Тернопіль, 2020. –С. 80–81.

37. Фурман В. М. Особливості управління економічною безпекою сучасних страхових компаній як одного із видів фінансових установ/ В.М. Фурман, Н.В. Зачосова // Агросвіт. – 2015. – № 15. – С. 20–25.

38. Шаповал Л. П. Оцінка рентабельності діяльності страхових компаній / Л. П. Шаповал, К. Д Кудлай // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2020. – Вип. 38. – С. 81-86.

39. Шірінян Л.В. Ключові показники ефективності функціонування страхового ринку для страхових компаній / Л.В. Шірінян, А.А. Шірінян// Облік і фінанси. – 2019. – №3(85). – С. 122-128.

40. Шірінян Л.В. Комплексна діагностика економічних показників діяльності для забезпечення фінансової безпеки страхових компаній / Л.В. Шірінян // Облік і фінанси. – 2024. – № 2 (104). – С. 94–99.

41. Яворська Т. В. Концептуальні положення гарантування безпеки страхових компаній в Україні / Т. В. Яворська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 668-673

ДОДАТКИ